

Učení výtvarnou činností

Diplomová práce

Studijní program:

M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor:

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Autor práce:

Kristýna Prokopová, DiS.

Vedoucí práce:

Mgr. Zuzana Pechová, Ph.D.
Katedra primárního vzdělávání

Zadání diplomové práce

Učení výtvarnou činností

Jméno a příjmení: **Kristýna Prokopová, DiS.**
Osobní číslo: P15000818
Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Zadávací katedra: Katedra primárního vzdělávání
Akademický rok: **2018/2019**

Zásady pro vypracování:

CÍLE:

- integrace výtvarné činnosti do vybraných předmětů primárního vzdělávání
- propojení vybraného učiva s uměním a výtvarnou činností

METODY:

- rešerše odborné literatury
- pozorování, analýza výsledků práce žáků, anketa (zhodnocení aktivit žáky),

POŽADAVKY:

- zpracování odborné literatury k tématu
- návrh metodických listů pro integraci výtvarné výchovy do vybraných předmětů primárního vzdělávání
- realizace metodických listů s žáky prvního stupně základní školy

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

KOVALIK, Susan a Karen D OLSEN. Integrovaná tematická výuka: model. 2. opr. vyd. Kroměříž: Spirála, 1995. Vzdělávání pro 21. století. ISBN 80-901873-1-5.
LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
PODROUŽEK, Ladislav. Integrovaná výuka na základní škole v teorii a praxi. Plzeň: Fraus, 2002. Zkušenosti, nápady, inspirace. ISBN 80-7238-157-1.
PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

Vedoucí práce:

Mgr. Zuzana Pechová, Ph.D.
Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání práce:

1. prosince 2018

Předpokládaný termín odevzdání:

30. dubna 2020

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

14. května 2020

Kristýna Prokopová, DiS.

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat paní Mgr. Zuzaně Pechové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za čas, který mně a mé práci věnovala, za její vstřícný přístup, trpělivost a hlavně za inspiraci. Dále srdečně děkuji celé své rodině za veškerou podporu a trpělivost během mého studia na vysoké škole.

Anotace

Diplomová práce pod názvem Učení výtvarnou činností je zaměřena na integraci a proces integrace na 1. stupni základní školy. Práce je směřována k propojování výtvarné činnosti s jinými předměty primárního vzdělávání. Diplomovou práci tvoří část teoretická a praktická. V první kapitole uvádím cíle mé práce. V druhé kapitole teoretické části se zabývám pojmem integrace, jejím vymezením a popisem. V další části se věnuji formám, vývoji a realizaci integrované výuky. V kapitole také uvádím problémy integrace a přístupy učitelů k ní. Kapitulu uzavírá téma integrace výtvarné výchovy a umění.

Třetí kapitola je věnována výtvarné výchově. V této kapitole věnuji pozornost pojetí, cílům a principům výtvarné výchovy. Kapitola je zaměřena na přínos a důležitost výtvarné výchovy pro žáka 1. stupně základního vzdělávání.

V poslední kapitole teoretické části uvádím popis žáka 1. stupně základní školy, jeho vývoj a vývojové zvláštnosti. Dále stručně popisuji vybrané předměty primárního vzdělávání a jejich možnosti integrace. Tyto uvedené předměty budou v praktické části propojovány s výtvarnou činností.

Praktickou část diplomové práce věnuji tvorbě metodických listů s využitím integrace. V metodických listech se snažím o propojení výtvarné činnosti a umění s jinými vybranými předměty primárního vzdělávání. Výtvarnou činnost jsem se snažila propojit s matematikou, českým jazykem a prvoukou. Metodické listy jsou realizovány s žáky 1. stupně základní školy. Při realizaci sleduji především účelnost, aktivitu a zájem žáků.

Klíčová slova

Integrace, integrovaná výuka, mezipředmětové vztahy, motivace, tematická výuka, projektové vyučování, zážitková pedagogika, integrace umění, výtvarná výchova, výukové metody, rámcový vzdělávací program, výtvarný projev žáka, dětská kresba, vývojové zvláštnosti, metodické listy.

Annotation

This Thesis entitled Learning by art activity is focused on the integration and its process at the primary level of a basic school. The Thesis is directed to an interconnection of an art activity with other subjects of a primary education. The thesis is composed by a theoretical part and also practical one. In the first chapter I state my Thesis aims. In the second chapter of the theoretical part I deal with a concept of integration, its definition and description. In the following part I pursue forms, development and realization of the integrated teaching. In the chapter I also quote problems and teacher's attitude towards the integration. The chapter is closed by an art education and artistry.

The third chapter is dedicated to an art education. In this chapter I pay attention to a conception, aims and principles of the art education. The chapter is focused on a benefit and importance of the art education for a primary level pupil.

In the last chapter of the theoretical part I state a primary level pupil's description, his/her development and developmental rarities. Further on I describe chosen subjects of the primary education and their possibilities of integration. These subjects will be interconnected to art activity.

The practical part of this Thesis I dedicate to a creation of methodical sheets with the use of the integration. In methodical sheets I endeavour to interconnect the art activity and the art with other chosen primary education subjects. I endeavour to interconnect the art activity with mathematics, Czech language and Science. The methodical sheets have been implemented with the pupils of a primary school. During the implementation I observe especially usefulness activity and pupil's interest.

Keywords

Integration, integrated teaching, interdisciplinary relations, motivation, thematic teaching, project-based teaching, experiential pedagogy, arts integration, art education, teaching methods, general educational schedule, pupil's art expression, child's drawing, developmental rarities, methodical sheets.

OBSAH

Seznam obrázků	10
Seznam grafů	11
Seznam použitých zkratk	11
Úvod	12
TEORETICKÁ ČÁST	13
1 Učení výtvarnou činností v teorii	13
1.1 Cíle diplomové práce	13
2 Integrace	14
2.1 Obecné vymezení pojmu integrace	14
2.2 Integrace v pedagogice	14
2.3 Rozdíl mezi integrovanou výukou a mezipředmětovými vztahy	15
2.4 Integrovaná výuka	16
2.5 Formy integrace obsahu vzdělávání	17
2.5.1 Konsolidace	17
2.5.2 Komasace	17
2.5.3 Koncentrace	18
2.5.4 Koordinace	18
2.6 Vývoj integrace a její současnost	19
2.7 Integrace v zahraničí	21
2.8 Co je problémem integrace	22
2.9 Realizace integrované výuky	22
2.9.1 Tematická výuka	23
2.9.2 Projektová výuka	23
2.9.3 Rozdíly mezi tematickou výukou a projektem	24
2.9.4 Učení prožitkem	25
2.10 Integrace výtvarné výchovy a umění	26
2.10.1 Motivace	26
2.10.2 Motivace ve výtvarné výchově	27
2.10.3 Přístupy učitelů k integraci výtvarné výchovy a umění	28
3 Výtvarná výchova na 1. stupni ZŠ, její pojetí a cíle	30
3.1 Principy výuky ve výtvarné výchově	31

3.2 Přínosy výuky výtvarné výchovy pro žáka 1. stupně ZŠ.....	32
3.3 Výtvarné téma, výtvarný problém a výtvarná technika.....	33
4 Žák 1. stupně základní školy	34
4.1 Vývoj a vývojové zvláštnosti žáka 1. stupně ZŠ.....	34
4.2 Dětský výtvarný projev.....	35
4.3 Vybrané předměty primárního vzdělávání	36
4.3.1 Prvouka a její možnosti integrace s výtvarnou činností.....	37
4.3.2 Matematika a její možnosti integrace s výtvarnou činností	38
4.3.3 Český jazyk a jeho možnosti integrace s výtvarnou činností	40
PRAKTICKÁ ČÁST	42
5 Učení výtvarnou činností v praxi.....	42
5.1 Cíle praktické části	42
5.2 Metodické listy.....	43
5.3 Prvouka	44
5.3.1 Strom ročních období.....	44
5.3.2 Mandala listnatých a jehličnatých stromů	51
5.4 Matematika	58
5.4.1 Portrét z násobků.....	58
5.4.2 Geometrické město	65
5.5 Český jazyk.....	72
5.5.1 Vyjmenovaná slova v obrazech.....	72
5.5.2 Kam se schovala abeceda	79
6 Závěr programů a jejich vyhodnocení	86
6.1 Závěrečná reflexe.....	86
6.2 Vyhodnocení.....	89
Závěr.....	94
Seznam použitých zdrojů.....	96

Seznam obrázků

Obrázek 1: Základní prvky tematického vyučování	23
Obrázek 2: Strom ročních období	46
Obrázek 3: Hodnocení programu Strom ročních období	47
Obrázek 4: Výtvarné dílo Anny Armony 1	50
Obrázek 5: Výtvarné dílo Anny Armony 2	50
Obrázek 6: Mandala stromů 1	53
Obrázek 7: Mandala stromů 2	53
Obrázek 8: Mandala stromů 3	53
Obrázek 9: Mandala stromů 4	53
Obrázek 10: Hodnocení programu Mandaly listnatých a jehličnatých stromů	54
Obrázek 11: Dílo Jamese Brunta 1	57
Obrázek 12: Dílo Jamese Brunta 2	57
Obrázek 13: Tvoření z násobků	60
Obrázek 14: Portrét z násobilky 1	60
Obrázek 15: Portrét z násobilky 2	60
Obrázek 16: Hodnocení programu Portrét z násobků	61
Obrázek 17: Dílo Phila Hansena	64
Obrázek 18: Tvorba měst 1	66
Obrázek 19: Tvorba měst 2	66
Obrázek 20: Geometrická města 1	67
Obrázek 21: Geometrická města 2	67
Obrázek 22: Dílo Štěpána Mála	71
Obrázek 23: Tvorba z textu 1	73
Obrázek 24: Tvorba z textu 2	73
Obrázek 25: Vyjmenovaná slova v obrazech	74
Obrázek 26: Hodnocení programu Vyjmenovaná slova v obrazech	75
Obrázek 27: Výtvarné dílo Larryho Reynoldse	78

Obrázek 28: Tvorba potisku	80
Obrázek 29: Hledání písmen.....	80
Obrázek 30: Kam se schovala abeceda 1.....	81
Obrázek 31: Kam se schovala abeceda 2.....	81
Obrázek 32: Hodnocení programu Kam se schovala abeceda.....	82
Obrázek 33: Výtvarné dílo Jacksona Pollocka	85

Seznam grafů

Graf 1: Jak se program líbil	89
Graf 2: Byl program zábavný?.....	90
Graf 3: Neobvyklost programu	91
Graf 4: Obtížnost programu.....	91
Graf 5: Bylo to něco nového?	92

Seznam použitých zkratk

RVP	rámcový vzdělávací program
RVP ZV	rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
VV	výtvarná výchova
ZŠ	základní škola

Úvod

Tématem mé diplomové práce je učení výtvarnou činností. Toto téma jsem si vybrala proto, že mě během studia na Technické univerzitě v Liberci velmi zaujala a nadchla přednáška o integraci výtvarného umění do jiných předmětů primárního vzdělávání. Měla jsem možnost si navrhnout a realizovat svůj vlastní program pro propojení výtvarné výchovy a jiného předmětu. Tato zkušenost mě velmi zaujala a inspirovala mě pro mou diplomovou práci. Ve své diplomové práci se zaměřím zejména na tvorbu podobných integračních programů výtvarné výchovy s jinými předměty primárního vzdělávání.

Cílem diplomové práce je propojení výtvarné činnosti a umění s vybranými předměty primárního vzdělávání, vytvoření metodických listů programů integrace a jejich realizace. Teoretická část práce je zaměřena na integraci a mezipředmětové vztahy. Zde blíže seznamuji s těmito pojmy a s jejich vývojem v naší společnosti. Popisuji, jak je aplikována a uvádím příklady integrace. Dále se má diplomová práce ubírá směrem k výtvarné výchově, zejména k propojení výtvarné činnosti s jinými předměty 1. stupně základní školy. V teoretické části se také snažím poukázat na důležitost a prospěšnost výtvarné činnosti pro žáka.

Praktická část uvádí formou metodických listů několik programů pro integraci výtvarné činnosti a umění do jiných předmětů 1. stupně základního vzdělávání. Cílem je všechny vytvořené programy realizovat s dětmi, popsat jejich průběh a následně programy vyhodnotit. Během realizace programů integrace se při sledování činnosti nejvíce zaměřím na zájem a aktivitu žáků. Při vyhodnocování programů bude zjištěna jejich líbivost, zábavnost, neobvyklost či obtížnost realizované činnosti. Hodnocení zjistím formou dotazníků vyplněných žáky.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Učení výtvarnou činností v teorii

1.1 Cíle diplomové práce

Cílem diplomové práce je navrhnout možnosti integrace výtvarné činnosti a umění do jiných vybraných předmětů primárního vzdělávání. Výtvarná činnost bude integrována do českého jazyka, matematiky a prvouky. Propojením vybraného učiva s uměním a výtvarnou činností je sledován cíl.

2 Integrace

V této kapitole si nejprve blíže vymezíme pojem integrace. Pojem integrace lze chápat v mnoha směrech. V mé diplomové práci se budeme ubírat směrem pedagogickým. Vysvětlíme si integraci jako pojem pedagogický, integraci ve školství, co je to integrovaná škola, integrované vzdělávání a integrovaná výuka. Upřesníme si rozdíly mezi integrací a mezipředmětovými vztahy. V další části mé diplomové práce se zaměřím spíše na praktickou část, a to na využití integrace v praxi, zejména v oblasti výtvarné výchovy.

2.1 Obecné vymezení pojmu integrace

Jak jsem již zmiňovala výše, pojem integrace lze chápat v mnoha směrech. S pojmem integrace se můžeme setkat v mnoha oborech (v ekonomii, politice, v rovině sociální či pedagogické a dalších). Obecně lze integraci vymežit jako proces propojení, sjednocení či sloučení. Spojujeme dílčí části jednotlivých složek v celek (Geist, 2000, s. 96).

2.2 Integrace v pedagogice

Pojem integrace můžeme v pedagogickém směru chápat různě. Tento pojem velmi často bývá přiřazován k pojmům integrovaná škola, integrované vzdělávání či integrovaná výuka. Tyto pojmy se svým významem od sebe liší. Integrovaná škola představuje spojení více stupňů či typů školního vzdělávání v jednu organizaci. Může se například jednat o propojení mateřské školy se školou základní. Integrované vzdělávání znamená možnost zapojení handicapovaných dětí, žáků se specifickými vzdělávacími potřebami do procesu vzdělávání běžných škol. Pojem integrovaná výuka si můžeme vysvětlit jako spojování učiva jednotlivých vzdělávacích předmětů nebo blízkých vzdělávacích oblastí v jeden celek (Podroužek, 2002, s. 11).

Je třeba si tedy upřesnit význam tohoto slova. „*Integrace je vzájemným pronikáním a spojováním obsahu předmětů vytvořených z reálných věd v nový funkční a těsnější vzdělávací obsah, přičemž tento integrovaný vzdělávací obsah sleduje cíle všech těchto předmětů*“ (Rakoušová, 2008, s. 15).

Při integraci dochází ke spojování a prolínání předmětů jednoho do druhého. Každý tento předmět má své vzdělávací cíle. Integraci však o tyto cíle nepřichází, je nutné formulovat si cíle pro každý předmět zvlášť a zároveň nám vznikne i cíl nový pro vzniklý integrovaný celek (Rakoušová, 2008, s. 15).

Integrace je cílené uskutečňování vzájemných vztahů mezi jednotlivými získávanými poznatky. Je zaměřena na vytváření mezipředmětových vztahů, ke kterému dochází při řešení problémů a uplatňování poznatků z různých vyučovacích předmětů a zkušeností. Jde o tvoření myšlenkových skladeb v rámci vzdělávání jako celku (Rakoušová, 2008, s. 16).

Integrovaná výuka je často vysvětlována jako syntéza učiva jednotlivých předmětů nebo blízkých oblastí v jeden celek, kde se klade velký důraz na komplexnost a globálnost vzdělávání s prosazováním mezipředmětových vztahů. Integrovaná výuka je založena na tzv. integrovaném kurikulu. Toto kurikulum znamená především možnost využívat slučování a integrovanou výuku. Integrované kurikulum se zakládá na sdružování obsahu učiva v jeden celek. Dává tak možnost poznávat svět celistvěji (Podroužek, 2002, s. 10 – 11).

Cílem integrované výuky je připravit žáky na celoživotní vzdělávání. Školy by se měly orientovat a směřovat k rozvoji schopností, které vyžaduje dnešní život více než na předměty, které jsou od sebe oddělené a nejeví známky souvislostí. Obecně výše uvedené naznačuje využívat v praxi propojování předmětů, uvádět souvislosti, zahrnovat do výuky projekty, tematické dny a využívat různorodé zdroje (nejen knihy a učebnice). Důležitou součástí integrované výuky by měl být také flexibilní rozvrh a možnosti skupinové práce žáků (Rakoušová, 2008, s. 17).

2.3 Rozdíl mezi integrovanou výukou a mezipředmětovými vztahy

Mezipředmětové vztahy formulují jakýkoliv druh souvislosti, průniku, vazby, syntézy či jiné spojitosti mezi jednotlivými vyučujícími předměty (Spousta, 1997, s. 20).

Mezipředmětové vztahy můžeme tady chápat jako „*vazby mezi jednotlivými vyučujícími předměty přesahující předmětový rámec, podporující pochopení souvislostí dílčích obsahů, prostředek integrace obsahu vzdělávání.*“ Dříve byly tyto vazby

formulovány v učebních osnovách jednotlivých vyučovacích předmětů jako mezipředmětová témata, nyní jsou vyjmuty v rámcových vzdělávacích programech jako samostatná průřezová témata. Je kladen důraz na jejich vazby v oblasti obsahu. Uskutečňovány jsou jako mezipředmětová témata, projekty či nové předměty např. osobnostní a sociální výchova, mediální výchova, environmentální výchova, multikulturní výchova apod. (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 154).

Integrovaná výuka je výuka, která realizuje a využívá mezipředmětové vztahy a propojuje je s teorií a praktickou činností. Integrovaná výuka může být realizována jako integrovaný předmět, kurz, modul či téma, které je začleňováno jako součást více předmětů. Dále také jako projekt, který propojuje poznatky z více předmětů se zkušenostmi či formou integrovaných dnů (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 107).

Z výše uvedených definic plyne, že mezipředmětové vztahy jsou prostředkem integrace, nachází se na každém jejím počátku. Mezipředmětové vztahy jsou jednou z úrovní vzájemného propojování učiva a jsou jeho nedílnou součástí. Hlavním rozdílem mezi integrací a mezipředmětovými vztahy je, že integrace zohledňuje vzdělávací cíle obou propojovaných předmětů, v mezipředmětových vztazích k těmto průnikům nedochází (Rakoušová, 2008, s. 14 - 17).

2.4 Integrovaná výuka

Integrovaná tematická výuka je založena na třech závisících a prolínajících se principech. Prvním principem je výzkum mozku, druhým postupy učitelů ve výuce a třetím principem je příprava kurikula. Proč výzkum mozku? Je důležité a potřebné znát, jaké jsou možnosti dětí (žáků), jaké jsou jejich možnosti učení s cílem dosažení co nejlepších výkonů. Když víme, co vše jsou žáci schopni pojmout a naučit se, navazuje princip druhý, a to výukové postupy učitelů, které jsou další důležitou složkou vzdělávání. Je potřeba umět žákům učivo předat, a i v tomto případě je potřeba se neustále zdokonalovat a zlepšovat, znát různé možnosti výuky. Důležité je umět žáky zaujmout a motivovat s ohledem na individualitu každého žáka, a že pestrost žáků ve třídě může být různá. Třetím principem je příprava kurikula, které by se mělo tvořit na úrovni třídy. Mělo by vznikat na základě porozumění učitele své třídě. Učitelé by měli mít možnost podílet se na jeho přípravě a mít možnost vybrat si obsah. Integrovaná

výuka je průnikem všech tří částí. Tyto principy jsou základními pilíři pro fungování jakékoli výuky nejen integrované (Kovalíková, 1995, s. 21 – 22).

Integrovaná výuka dává možnost efektivněji uplatnit mezipředmětové vztahy jednotlivých vzdělávacích předmětů. Obzvláště se jedná o propojení teorie s reálnými činnostmi žáků (Podroužek, 2002, s. 13).

„Integrace zahrnuje záměrné, vědomé vytváření průniků vazeb mezi jednotlivými poznatky v obsahu vzdělávání učitelem a využívání poznatků různých vzdělávacích oborů a z vlastní zkušenosti žákem při řešení problémů v procesu vnitřní integrace obsahu vzdělávání v praxi prvního stupně základní školy, přičemž rozlišujeme integraci didaktickou (ze strany učitele), psychologickou (ze strany žáka) a obsahovou (ze strany obsahu učiva)“ (Rakoušová, 2008, s. 17).

2.5 Formy integrace obsahu vzdělávání

Forem integrací obsahu je hned několik, je však třeba si rozdělit integraci na vnitřní a vnější. Vnější integrace je např. konsolidace učiva, komasace učiva, u vnitřní integrace se jedná o koncentraci či koordinaci učiva (Rakoušová, 2008, s. 17).

2.5.1 Konsolidace

Konsolidace (konsolidování učiva) je sjednocení obsahu různých podobných předmětů. Tyto předměty jsou spojeny v jeden samostatný předmět. Konsolidace je tedy zaměřena na spojování učiva z podobných oblastí. Může se např. jednat o spojení předmětů jako je zeměpis a přírodověda, dějepis a občanská nauka apod. (Podroužek, 2002, s. 11).

2.5.2 Komasace

Komasace je další formou vnější integrace, jedná se o rozsáhlejší formu konsolidace. Při komasaci také dochází ke sjednocování podobného učiva, ale zároveň dochází ke snižování počtu předmětů v určitém období. Vzniklé sloučené předměty mají pak vyšší časové dotace pro výuku. Může se ale také jednat např. i o tematické projekty, které mohou trvat několik dní. Např. tematické projekty věnované předmětu přírodověda a matematika, kdy je učivo těchto předmětů záměrně propojováno např. matematické slovní úlohy z oblasti přírodovědné (Rakoušová, 2008, s. 18).

2.5.3 Koncentrace

Další formou integrace je koncentrace nebo také koncentrování učiva. V tomto případě integrace se jedná také o vnější formu. Při koncentraci učiva se koncentrujeme, tedy soustředíme na řešení jednoho vymezeného problému z různých pohledů. Zabýváme se daným problémem z různých hledisek a objevujeme různorodé pohledy na danou skutečnost. Daná problematika je navrhována tak, aby se dala zkoumat, řešit z více oborů. Důležité je vhodně zvolit téma, které lze následně propojovat do jiných učebních předmětů, aby se jednotlivé složky prolínaly a tvořily tak celek poznatků. Touto formou integrace jsou tedy vytvářeny mezipředmětové vazby jednoho tématu ve více oborech. Formou koncentrace dáváme možnost žákům pochopit skutečnost jako jeden celek, chápat ho z různých hledisek a vytvořit tak ucelený obraz světa kolem nás (Podroužek, 2002, s. 11 - 12).

Dle Rakoušové se o koncentraci jedná např., když vybraný matematický jev zkoumáme v jiných předmětech - početní úkon provádíme v českém jazyce na slovech ve větě, při tělesné výchově počítáme výsledky soutěží, během výtvarné výchovy počítáme vytvořené objekty a mnohé další. Dále uvádí příklad prolínání jednoho téma do jiných předmětů u převodů jednotek, kdy žáci mohou prakticky zkoumat jednotky hmotnosti, vzdálenosti, objemu a času v rámci přírodovědy a posléze řešit převody jednotek v matematice. Téma může být propojováno pouze do dvou předmětů nebo se může postupně prolínat s více předměty. Vybrané problémy by měly být co nejvíce propojovány s realitou, aby žáci dokázali daný jev co nejlépe pochopit a dával jim smysluplné řešení (Rakoušová, 2008, s. 21 – 22).

2.5.4 Koordinace

Poslední formou integrace je koordinace učiva. U koordinace se jedná o kooperaci a součinnost mezi jednotlivými předměty s mezipředmětovými vazbami. Jde o využití obsahu, formy nebo metod jednoho učebního předmětu druhým. Je důležité, aby nedocházelo k porušování pojetí obsahu obou předmětů. Smyslem koordinace je používání dvojstranných mezipředmětových vazeb, které učivo aktualizují a nabízejí více možností a námětů pro práci. Tato forma zároveň nabízí přirozené uplatnění vyučované látky (Podroužek, 2002, s. 12).

Rakoušová uvádí jako příklad koordinace slovní úlohy, které jsou založené na společném podporování obsahu a forem. Slovní úlohy z matematiky, které jsou propojeny s environmentální výchovou, ale i českým jazykem. Zde se žák dozvídá nové údaje z hlediska environmentálního (rak říční a čistota vody), zároveň do slovní úlohy doplňuje správnou gramatiku v rámci českého jazyka (i, í, y, ý), dále údaje třídí, vybírá potřebné k řešení a následně řeší slovní úlohu pomocí převodů jednotek (Rakoušová, 2008, s. 22 -25).

Integrovanou výuku si můžeme vysvětlovat jako množství témat, která jsou začleňována do samostatných učebních předmětů, např. jedno společné téma ochrana přírody může prolínat předměty jako je přírodověda, zeměpis i občanská nauka. Můžeme ji chápat jako typ pojetí ve smyslu soustředění, spojování teoretické a praktické činnosti jednoho jevu (např. převody jednotek). Dále ji také můžeme pokládat za formu projektů, které spojují různé poznávací a činnostní oblasti pod jedno společné téma, které žáci objevují pomocí různých metod, různými prostředky, v různých časových úsecích během školního roku. Nejčastěji to bývají témata praktická, která jsou žákům blízká a mohou si je propojit s jejich každodenním životem (Podroužek, 2002, s. 12).

2.6 Vývoj integrace a její současnost

Vývoj integrace je nejvíce ovlivněn vývojem celkového školství, školskými zákony, vzdělávacími programy, učebními osnovami a dalšími školskými dokumenty, které během let nabývají různou podobu. Zavádění integrovaných vzdělávacích programů můžeme datovat od počátku 20. století až po současnost. Zabýváme se zde vývojem integrace na našem území. Dříve existovaly školy měšťanské zvlášť pro chlapce a dívky. Už tehdy byla vyzdvihována myšlenka potřeb vzdělávání do praktického života. Každá škola upravovala své osnovy dle místních poměrů, spojovala obsahy předmětů (např. do dějepisu bylo zařazeno učivo občanské nauky, do přírodovědy zapojeny základy zdravotnictví a první pomoc, v zeměpise se učilo o národním hospodářství). Existoval předmět přírodopis, který byl spojením chemie a fyziky. Ze školy měšťanské se stala škola obecná. Obecná škola byla škola osmitřídní a měla podobný charakter. Obecná škola se více zaměřovala na osobnost žáka a jeho biologický, psychologický a sociální vývoj, zejména v ohledu výchovném. Podtrhováno

byly principy pracovní a činné školy. Současně vznikají různé výzkumy spojování přírodovědných a společenských věd. Základem spojování učiva měl být celistvý pohled na realitu. Vývoj byl velmi ovlivněn experimentální pedagogikou, slučování předmětů bylo velmi důležité pro uskutečňování hlavních zásad činné školy, tedy aktivitu, tvořivost a názornost. Slučování probíhalo na základě rozdělení vyučovacích předmětů na předměty věcného a formálního vyučování. Rozdíl v těchto skupinách předmětů byl v tom, jak žáci poznávají skutečnost (přímým pozorováním, poznáváním nebo nepřímými metodami zobrazování). Na základě uspořádávání učiva vznikají různé směry (např. Denzelův směr, Grassmannův směr, Jordanův směr). Tyto směry seskupovaly učivo kolem společného obsahu, společné tematiky. Každý směr kladl důraz na něco jiného, jeden na zeměpis, druhý na praktické činnosti, jiný na přírodopis apod. Tyto směry lze pokládat za počátky pozdějšího spojování obsahů učiva v přírodovědných a společenských oborech. Další významný vliv měly také osnovy školy obecné z roku 1933. Realizovaly se myšlenky činné školy, vznik koncentračních os (prvouka 1. až 3. ročník, vlastivěda apod.), nové přístupy v integraci výuky. Učivo je slučováno podle věcí nebo jevů, podle životních skupin, podle přeměn energií, na biologickém základě a dalších aspektů. Využívalo se trendu problémové školy a projektů. Zároveň se objevuje řada kritik na nehlubokost pohledu na dané učivo, která neumožňuje reálné představy. Významným integrovaným předmětem byla občanská nauka, spojovala učivo etiky, sociologie, politologie, historie, branné výchovy a mnohé další poznatky. V historii vývoje se objevovala spíše vnější integrace, která využívala sjednocování více podobných předmětů. Tyto předměty spojovala v jeden celek. Ve větším měřítku se začalo zajímat o sjednocování učiva v období 1. republiky. Později nebyla integrovaná výuka uplatňována, nahrazena byla mezipředmětovými vztahy v učivu v jednotlivých předmětech. Až později najdeme v učebních osnovách uplatnění integrované výuky. V roce 1996 můžeme vidět snahu o souvztažnost mezi vybranými učebními předměty. Objevuje se možnost vyučovat daný závazný základ učiva a doplňovat ho volitelnými předměty. Uplatnění vnitřní integrace nalezneme v programu národní školy z roku 1997, který zavádí integrované učební předměty (občanská a rodinná výchova, poznávání přírody). Nejvýznamnějšími mezníky ve vývoji integrace jsou dokumenty: Národní program rozvoje vzdělávání v České republice z roku 2000 a Rámcový vzdělávací program z roku 2001. V programu je formulován požadavek na zařazení integrované výuky a nalezneme zde i hlavní doporučení pro její uskutečňování. Doporučení jsou podložena na zkušenostech, na

principech, a způsobech uplatňování integrace ze zahraničí (Podroužek, 2002, s. 16 - 37).

V současné době je u nás integrace zaměřena pouze na 1. stupeň základního vzdělávání, jedná se o vnitřní integraci v předmětech prvouka, vlastivěda a přírodověda. Tyto předměty vytváří jeden celek z několika vědních oborů přizpůsoben žákům 1. stupně. Prvouka je složena z poznatků biologie, zeměpisu, historie a sociologie. U přírodovědy se jedná o propojení biologie, ekologie, chemie, geologie a fyziky. Vlastivěda představuje spojení zeměpisu, historie a sociologie. Snahy o vzájemné propojování předmětů na 2. stupni základní školy nejsou u nás příliš přijaty. Za snahu můžeme považovat možnost volitelných a nepovinných předmětů (Podroužek, 2002, s. 42–43).

2.7 Integrace v zahraničí

V zahraničí bývá obvyklejší menší počet povinných učebních předmětů, školy nabízejí více vzdělávacích oblastí prostřednictvím integrovaných předmětů. Nejčastěji je integrováno učivo přírodovědných, společenských a uměleckých oblastí. V mnoha zemích školy zavádí učební předmět, který se věnuje přírodním vědám a využívá různé stupně a míry integrace. Nejčastější formou integrace je konsolidace učiva. Často bývají propojeny dvě přírodovědné oblasti, běžné je spojování dějepisu, zeměpisu, občanské výchovy, náboženství apod. V některých zemích se také vyskytuje časté spojování technických předmětů. Zároveň je brán větší ohled na uměleckou a estetickou výchovu. Objevují se předměty jako tělesná a zdravotní výchova, osobní a společenská výchova apod. V zahraničí je mnohem více zdůrazňována efektivita integrace z hlediska propojování poznatků, možnosti pohledu na svět jako celek, a hlavně je zohledňováno praktické hledisko vzdělávání. Ve školách v zahraničí je integrace mnohem více využívána než v naší zemi. Jako největší klady integrované výuky jsou považovány následující stanoviska: efektivnější využití času ve výuce, uplatňování netradičních forem a metod výuky, velká aktivita ze strany žáka, přirozenější pochopení i složitějších problémů. Nevýhodou může u integrace být v kvantitě a kvalitě probíraného učiva, v zachování jednotnosti a přirozené propojenosti, důležitý je vhodně volený výběr témat (Podroužek, 2002, s. 41 – 42).

2.8 Co je problémem integrace

Největší problémem procesu aplikace integrované výuky je nedůvěra ze strany škol, učitelů, rodičů i veřejnosti. Jeden z mnoha problémů může také být, že nejsou k dispozici učební texty a učebnice, které by měly integrovaný obsah. Při samotné integraci různých předmětů je tedy třeba kombinovat a vhodně vyhledávat učivo z různých materiálů, a to může být pro někoho příliš zdlouhavé a složité. Dalším problémem je nepřipravenost učitelů k integraci. Důležitým východiskem by bylo připravovat budoucí učitelé na integrovanou výuku již na vysokých školách. K podobným změnám by muselo dojít i v přípravě a vytváření kurikula. Vyřešení všech těchto problémů je však dlouhodobého charakteru (Podroužek, 2002, s. 44 – 45).

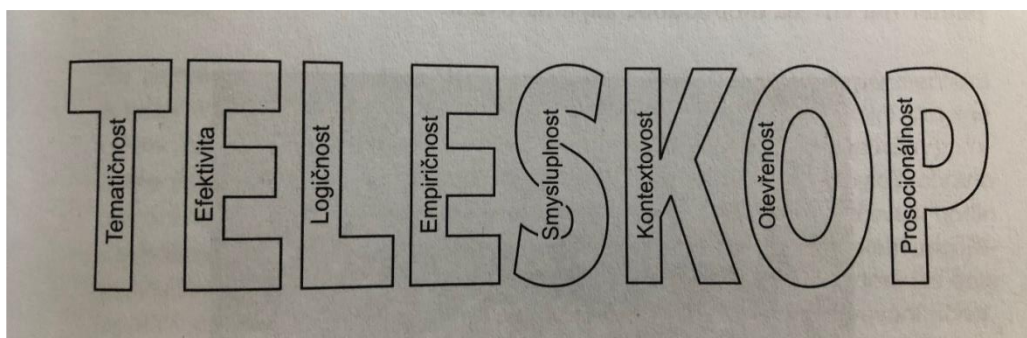
2.9 Realizace integrované výuky

Ideje integrované výuky nejsou chvilkovou záležitostí. Příprava je dlouhodobého charakteru. Při tvorbě je třeba brát ohled na obsah výuky. Je velmi důležité, aby se jeho části vzájemně propojovali a navazovali na sebe. Obsah vyučování by měl souviset se skutečným světem. Žáci by měli mít k dispozici vhodné pomůcky, které jim pomohou lépe poznávat a chápat danou problematiku. Obsah učiva by měl být přiměřený věku a schopnostem žáka (Kovaliková, 1995, s. 22 – 26).

Nemusí se však jednat jen o celoroční formu tematické výuky. Integrovanou výuku je možné realizovat také formou projektů nebo tematického vyučování v rámci jednodenní či týdenní akce. Tato forma je mnohem jednodušší na plánování i realizaci, proto se v našem školství vyskytuje více nežli integrovaná tematická výuka pojatá v rámci celého školního roku. Z tohoto důvodu bych v následujících podkapitolách chtěla vymezit tyto dva základní pojmy a uvést rozdíly mezi nimi. Dále bych se zmínila o důležitosti učení prožitkem.

2.9.1 Tematická výuka

Tematická výuka je jednou z metod práce s obsahem učiva. „*Tematické vyučování je model koordinování obsahu učiva, při kterém dochází k záměrnému vytváření multiaterálních vazeb obsahu výuky.*“ Při její realizaci je využívána řada metod a forem výuky. Plánování tematické výuky začíná volbou téma, které lze přenést do různých předmětů ŠVP. Toto téma je pak probíráno během vyučování napříč všemi vybranými předměty (Rakoušová, 2008, s. 74).

Obrázek 1: Základní prvky tematického vyučování (Rakoušová, 2008, s. 81)

2.9.2 Projektová výuka

Projektová výuka má vždy souhrnné praktické téma, které je propojeno s realitou, s praktickým životem žáků. V projektu je využívána jak teoretická, tak i praktická činnost k řešení daného problému. Tyto činnosti vždy vedou k vytvoření výsledného produktu. Jsou uplatňovány různé formy a metody výuky. Projektové vyučování může mít různý rozsah, může se jednat o projekt v rámci několika hodin, několika dní či týdnů. Maňák člení průběh řešení projektu do několika fází. První fáze je stanovení cíle projektu, kdy se bere ohled na vhodnost a přiměřenost tématu vůči žákům a jejich schopnostem. Důležitou součástí je také volba vhodné a účinné motivace, vžití žáka do role. Dalším krokem je vytvoření plánu řešení, který zahrnuje plán a výběr vhodných úkolů pro každého žáka či pro každou skupinu, potřebný materiál a pomůcky, plán průběhu řešení s následnou prezentací výsledků. Plán by měl být přístupný pro všechny zúčastněné k možnosti kontroly plnění. Další fází je realizace stanoveného plánu. Realizují se všechny naplánované aktivity jako je vyhledávání informací, provádění pozorování, měření, exkurze, besedy a mnohé další. Žáci se učí

vnímat, pracovat ve skupině, pozorovat, experimentovat a vyhledávat informace z různých zdrojů. Velmi důležitá a neopomenutelná fáze je závěrečné vyhodnocení (Maňák, 2003s. 168 – 169).

2.9.3 Rozdíly mezi tematickou výukou a projektem

Z následujících popisů dvou různých typů výuky vyplývají následující rozdíly.

„Tematická výuka rozpracovává téma do šíře, zatímco projekt cíleně spěje k výslednému produktu“ (Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009, s. 21).

Hlavním rozdílem tematické výuky od projektového vyučování je v cíli. Výstupem projektového dne je nějaký materiální výsledek, ke kterému je během celého projektu směřováno. U tematické výuky není tento cíl nutný, důraz je kladen spíše na celkový proces vyučování a průběh žákovy práce. Dané téma je rozpracováváno do šíře skrze další předměty. Projektové vyučování více zařazuje praktické dovednosti či hru v roli, oproti tomu v tematické výuce se ponechává role žáka (Rakoušová, 2008, s. 80).

Tematická výuka má jedno hlavní téma, ke kterému jsou volena různá podtémata. V praxi to může vypadat tak, že si zvolíme jedno téma a podtémata budou jednotlivé vyučovací předměty, do kterých bude hlavní téma zařazeno. U projektu je také stanoveno jedno hlavní téma a k němu vztahující se podtémata. Důležitým rozdílem je však průběh a fáze projektu. Během tematického vyučování je dané téma zařazeno do jiných předmětů v rámci rozvrhu. Není nutno vykonávat mnoho změn a na přípravu je tedy jednodušší. U projektového dne je důležité, aby žáci prošli během výuky několika fázemi a to je: motivace a mapování, následuje řešení, výsledný produkt projektu a nakonec reflexe. Toto jsou čtyři důležité kroky projektu, které jsou potřeba dodržovat (Tomková, Kašová, Dvořáková (2009, s. 15).

Možnosti voleb integrace obsahu učiva jsou různé a mohou mít tedy i různou podobu. Může se jednat o předmět, který spojuje více oblastí, další možnosti jsou různé tematické dny či projekty. Jedna z možností je také vytvářet si své vlastní programy s integračními vazbami různých předmětů. Na prvním stupni základní školy je to na každém učiteli, jakou formu integrace si zvolí. Jeho možnosti jsou různorodé a jednou z velkých výhod je, že své žáky učí ve více předmětech, a tak se mu vytváří ideální prostor pro propojování jednoho předmětu s druhým.

2.9.4 Učení prožitkem

Dle mého názoru by mělo učení prožitkem být součástí každého vzdělávání. Prožitek by měl být nedílnou součástí tematického vyučování, projektu i jiného programu. Učení by mělo zanechávat svou neobvyklostí a zajímavostí v žácích stopy, vzpomínky, které byly získány formou prožitku při výuce.

„Prožívání je základní charakteristický rys proudu vědomí, každého procesu probíhajícího ve vědomí, každého více či méně vědomého duševního obsahu. Je individuální, liší se od člověka k člověku ve své šíři, hloubce, jasnosti, živosti a výraznosti, je nesdělitelné, patří k subjektu“ (Geist, 2000, s. 203).

Dle Slavíka (2001, s. 65) je zážitek „*individuálně vnímaný, prožívaný a zapamatovatelný životní obsah pocíťovaný jako významový celek nebo příběh, v němž je z pohledu zažívajícího jedince zachycena příslušná situace.*“ Jeho nepostradatelnou složkou je prožitek neboli také city, pocity či nálady, které jsou jeho nedílnou součástí, a které jsou následně ukládány do vzpomínek.

Zážitková pedagogika je pedagogický směr, který zahrnuje různé výchovné procesy, které se zabývají navozováním, rozbořem a reflexí prožitkových událostí. Prožitkové události mají být přínosem pro získávání zkušeností. Tyto procesy mohou být uplatňovány v různém prostředí (ve škole, mimo školu, v přírodě nebo v kulturním prostředí) a různými prostředky (hry, modelové situace, dramatika, tvořivé dílny, besedy či diskuze, týmové aktivity a mnohé další). Prožitek není cílem zážitkové pedagogiky, ale prostředek, díky němuž žáci získají nové znalosti a zkušenosti (Jirásek, 2004, s. 13 -15).

2.10 Integrace výtvarné výchovy a umění

Jaké možnosti mohou být v propojování výtvarné výchovy a umění s jinými předměty? Jsou dvě možnosti volby, které se od sebe liší tím, které předměty spolu propojujeme. První volbou může být užší proces integrace, kde se jedná o propojení výtvarné výchovy s jinými esteticko-výchovnými předměty jako je hudební výchova, literární výchova či dramatická výchova. Druhou možností je propojení výtvarné výchovy v širším procesu, tedy s prvoukou, matematikou či s českým jazykem (Zachová, 2000, s. 6).

Propojováním druhů umění s jinými předměty je chápáno jako učební strategie. Při této strategii pomocí integrace dochází k prohlubování poznatků z obou propojovaných oblastí. Žáci jsou vzděláváni formou tvůrčího procesu. Integrace umění může být realizována jako samostatný předmět umění, jako umění, které doplňuje jiný předmět nebo jako umění propojující svůj obsah s jiným předmětem. Integrace pomáhá učivo lépe zpřístupnit a ulehčit, zároveň propojuje získávání znalostí s radostí z poznávání (Pechová, 2015, s. 24).

Velmi důležitým aspektem při volbě integrace výtvarné výchovy a umění s jiným předmětem je motivace žáků. Je třeba vytvořit vhodné prostředí a vhodnou atmosféru pro realizaci. Zároveň je ale třeba vhodně využít poznatky z jiných předmětů k vzájemnému propojení s výtvarnou výchovou a uměním. Další podkapitolu bych proto věnovala motivaci, která je nedílnou součástí procesu vzdělávání.

2.10.1 Motivace

„Motivace je souhrn vnitřních a vnějších faktorů, které spouštějí lidské jednání, aktivují ho, dodávají mu energii. Zaměřují toto jednání určitým směrem (snaha něčeho dosáhnout anebo něčemu se vyhnout). Udržují ho v chodu, řídí jeho průběh i způsob dosahování výsledků. Navozují hodnocení vlastního jednání a prožívání, vlastních úspěchů a neúspěchů, vztahů s okolím“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 15).

Motivace je tedy úsilí jedince, jak zdolat bariéry a obstát ve výkonových situacích. Motivace dodává jedinci vytrvalost v náročných činnostech, pomáhá jedinci dosáhnout cíle. Motivaci u žáků při výuce dělíme na vnitřní a vnější. Vnitřní motivace

vychází ze strany žáka a z jeho sebezpojetí, z jeho osobních cílů a zájmů, z jeho zkušeností. Vnější motivace je působena ze strany učitele. Jedná se o stanovení cílů výuky, postoje učitele vůči žákům a třídě, očekávání učitele. U vnější motivace je často využíváno odměn a trestů. Učitel se snaží zamezit pocitu nudy u žáků, snaží se předcházet pocitům strachu ze školy či určitého předmětu (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 15).

Pro vhodnou formu motivace je však důležité, aby učitel znal svou třídu a jednotlivé žáky v ní. Je třeba brát ohledy na všechny žáky ve třídě a tím může být volba vhodné motivace komplikovanější. Třída se skládá z různých žáků a každý žák je jiný. Každý má rád jiné věci, mají odlišné zájmy. Některým žákům jde a baví je matematika, jiní jsou dobří v českém jazyce, někdo má rád hudbu, jiný rád kreslí nebo rád sportuje. Je třeba brát na tyto možnosti ohled, aby nedocházelo u žáků k nudě a demotivaci (Weins, 2008, s. 35 – 37).

2.10.2 Motivace ve výtvarné výchově

Při výtvarné tvorbě je velmi důležité, aby žáci byli svou výtvarnou prací zaujati. Je třeba, aby jejich vlastní výtvarnou aktivitu provázela radost, vzrušení a uspokojení (Poupa, Voseček, 1984, s. 10).

Jak toho docílíme při výuce výtvarné výchovy? Velmi klíčovým je zájem žáků i pedagoga. Důležité je vědět, že VV je určena každému jedinci, ať je nadaný či ne a brát na to ohled. *„Zájem o výtvarné propojování vychází obvykle z vnitřní potřeby dítěte, z intelektuální zvědavosti, spontánní tvořivosti, ze zážitků úspěchu nebo ze snahy vyniknout, z kulturního prostředí rodiny nebo školy atd.“* Důležitým úkolem pedagoga je tento zájem u dítěte podporovat a motivovat. Nechat žáka kreativně tvořit, učit ho kreativně myslet, obohacovat ho a poskytovat mu uvolnění vnitřního napětí. Se zájmem žáka velmi souvisí volba výtvarného téma, výtvarný problém i výtvarné podání. Vhodnou volbou motivace je volit téma formou údivu, překvapení a vzrušení, zážitku či dobrodružství, radostí ze vzniku něčeho nového. Pro ztrátu zájmu je lepší se vyvarovat povrchního přístupu, nelogického střídání úloh, opakování se stejných výtvarných technik, to vše může způsobit snížení motivace žáků. Chybou v motivaci může tedy být neosobně laděná zadání, často se opakující zadání, nebo zadání, která nejsou součástí sféry dětských zájmů (Roeselová, 2003, s. 50 – 51).

Za velmi účinnou motivaci žáků při výtvarné výchově považuje Hazuková hlavně zajímavě zvolený námět nebo téma výtvarné práce. Námět je inspirací pro následnou tvorbu. Námět může mít dvě podoby: název motivační, který má u žáků vzbudit zájem a zvědavost. Název může být humorný, záhadný, tajuplný apod. Druhá podoba je název popisný, který uvádí, o co se v úkolu jedná. Motivace žáků vychází z jejich vnitřních či vnějších potřeb. Výtvarná tvorba je pro dítě v jeho vývoji přirozenou potřebou. Motivací ve výtvarné výchově není jen vhodná formulace a způsob zadání úkolů (náměty), ale také volba výtvarných materiálů, nástrojů či technik (Hazuková, 1994 s. 20).

2.10.3 Přístupy učitelů k integraci výtvarné výchovy a umění

V našem školství není v popředí propojování prvků výtvarné výchovy s jinými předměty. Této problematice se u nás nejvíce věnuje V. Spousta v publikaci *Integrace základních druhů umění ve výchově*. Součástí jeho publikace je také výzkum, který se zabývá vztahem učitelů k integraci umění. Z uvedeného výzkumu vyplývají mnohé překážky v propojování umění, zejména omezení z časového a organizačního hlediska a také nepřipravenost pedagogů na integraci. Z výzkumu prováděného v roce 2015 je patrné, že učitelé přikládají integraci velký význam zejména v rozvoji výtvarných a tvůrčích schopností, posilování mezioborových vztahů, motivování žáků, usnadnění pochopení učiva, rozvoji učení se prožitkem. Téměř polovina oslovených se přiklání k tomu, že integrace má pozitivní vliv na žáky z hlediska zájmu a aktivity žáků. Učitelé vidí výhody integrace zejména v propojování poznatků a spojování do souvislostí, vidí integraci jako možné zpestření výuky. Za výhodu považují také zajímavost a lákavost propojované výuky. Nevýhodou integrace podle učitelů může být větší náročnost na přípravu výuky, nedostatečná možnost vzdělávání učitelů v této oblasti a tím jejich nepřipravenost, ekonomické překážky, neexistence metodiky, větší časová náročnost ve vyučování ale i sám učitel. Z výzkumu je možné zjistit, že k integraci ve školství dochází, ale pouze zcela nepravidelně. Nejčastěji je propojována výtvarná výchova s českým jazykem a literaturou a prvoukou. Propojování výtvarné výchovy a jiných předmětů využívají učitelé zejména kvůli prožitkové a kreativní části výuky. Největší nevýhodou, která se vyskytuje již řadu let, je i nadále nepřipravenost a neznalost možností integrace učitelů (Pechová, 2015, s. 24 – 26).

V předchozí kapitole jsem popisovala přístupy a možnosti pedagogů v integraci výtvarné výchovy a umění do jiných předmětů primárního vzdělávání. Poukazovala jsem na možné překážky, jak z pohledu učitele samotného, tak i z hlediska materiálního (neexistence metodik, učebnic, pracovních sešitů apod.).

Dalším zajímavým poznatkem k materiální vybavenosti dnešního školství je výzkum Integrace prvků výtvarné výchovy ve vybraných učebnicích pro 1. stupeň základních škol doktorky Pechové a Valešové. Z výzkumu je patrné, že učebnice a pracovní sešity jsou dostatečně vybaveny množstvím vizuálních prvků. V učebnicích nalezneme větší zastoupení ilustrací a fotografií, které však slouží jako doprovodná informace k učivu nežli podnět k výtvarné činnosti. Z výsledků výzkumu je však patrné, že míra zastoupení vizuálních prvků přímo nesouvisí s podporou integrace výtvarné výchovy. V učebnicích je nedostatek výtvarných úkolů, které by záměrně propojovaly oba předměty (Pechová, Valešová, 2016, s. 10).

3 Výtvarná výchova na 1. stupni ZŠ, její pojetí a cíle

Výtvarná výchova je jedním z učebních předmětů na základní škole. Může však být předmětem i na školách středních či vysokých. Dle mých zkušeností bývá tento předmět často velmi podceňován a opovrhován. Vícekrát jsem se setkala s názorem, že ve výtvarné výchově se žáci nic nenaučí, že si jenom kreslí. Pochopím, když si to myslí rodiče, ale učitel by výtvarnou výchovu takto chápat neměl. Ráda bych svou prací a následujícím textem tento názor vyvrátila. Ve výtvarné tvorbě a výtvarných činnostech vidím smysl a její důležitost nejen ve vývoji žáka.

„Výtvarná výchova je obor s dynamicky se rozvíjející teorií, s různými výtvarně výchovnými koncepcemi, s úzkou vazbou na výtvarné umění, s rozsáhlou tematickou sférou, s odlišnými aktivitami a vyjadřovacími prostředky.“ Výtvarná výchova v sobě zahrnuje dvě oblasti, oblast výtvarného vzdělávání a oblast výchovného působení. Obě tyto oblasti na sebe vzájemně působí a zároveň se obohacují. Žák získává výukou výtvarné výchovy znalosti a dovednosti, které potřebuje pro svou vlastní tvorbu a pro porozumění výtvarnému vyjadřování ostatních. Žák se prostřednictvím výtvarné výchovy setkává s výtvarnou kulturou, s uměním, seznamuje se s vyjadřovacími a výrazovými prostředky, s výtvarným jazykem, poznává vlastnosti materiálů, stop nástrojů a různé výtvarné postupy. Během výtvarné činnosti je u žáka rozvíjena fantazie, žák se učí výtvarně myslet. Zároveň si žák upevňuje pracovní návyky. Z pohledu výchovy je hlavní složkou výtvarné výchovy žákovo sebeuvědomování, reflexe a sebevyjádření, rozvoj emocí, výtvarný prožitek (Roeselová, 2003 s. 3 - 4).

Výtvarná výchova by měla být pro žáka procesem objevování. Měla by být nástrojem poznávání výrazových prostředků, výtvarných postupů a forem, objevováním svých tvořivých schopností. Výtvarná činnost by měla u žáka probouzet chuť tvořit a objevovat. Tento předmět by měl mít podstatnou úlohu v rozvoji estetických vztahů žáka ke skutečnosti, ale i v celkovém rozvoji dětské osobnosti. Výtvarnými činnostmi se rozvíjí tvořivost, ale i vyjadřování vlastních postojů žáka samotného, projevuje se osobnost žáka. Probouzení dětské tvořivosti by mělo vycházet z přirozeného, hravého a fantazijního vztahu dětí ke skutečnosti (Poupa, Voseček, 1984, s. 7 – 9).

Výtvarná výchova by měla žáky vést k otevřenosti v komunikaci, poznávání duchovních hodnot života. Měla by u žáka vzbuzovat zájem o vlastní tvoření, které je prvním krokem k individuálnímu vykládání si kultury. Estetická výchova může být zaměřena na kreativní a tvořivou výchovu či na výchovu, která žáky seznamuje s uměleckým dílem. Přístupy a pojetí výtvarné výchovy jsou různé. Záleží na volbě pedagoga (Babyrádová, 1999, s. 14).

Pojetím výtvarné výchovy jsou učitelovy představy o tom, jak významnou pozici zaujímá VV v systému výchovy a vzdělávání. Co v ní učitel považuje za nezbytné a proč. Představy o tom, jak a za jakých prostředků by se měla výtvarná výchova realizovat. Pojetí a představy výtvarné výchovy velmi souvisí s pojetím žáka, s pojetím učení a role učitele či vychovatele. Pojetí souvisí také s principy, cíly a obsahy výtvarné výchovy (Hazuková, 1994, s. 14).

Cílem výtvarné výchovy by měl být rozvoj výtvarného myšlení, vidění, představivosti a fantazie, poznávání přírody, světa věcí kolem nás prostřednictvím prací žáka, ale i poznáváním výtvarného umění (Poupa, Voseček, 1984, s. 8).

3.1 Principy výuky ve výtvarné výchově

Pod pojmem princip si lze představit nějaké pravidlo či zásadu. Principy výuky výtvarné výchovy je možné rozdělit do tří skupin, na principy obecné, speciální a etické. Tyto skupiny principů nejsou v praxi striktně odděleny, mohou se vzájemně překrývat a působit společně. Do obecných principů můžeme zařadit didaktické zásady jako je názornost, přiměřenost, uvědomělost, soustavnost a trvalost. Tyto principy vychází z učitelské role a jsou součástí výchovně-vzdělávacího procesu. Uvedené zásady jsou stěžejní pro učitelovu práci. Neopomenutelnou zásadou, kterou lze také zařadit k obecným principům je respektování individuality žáka a vztah mezi žákem a učitelem. K etickým principům se řadí např. úcta k dítěti, etický přístup k důvěrným informacím o žákovi, etické řešení konfliktů s žáky, ale i nepřenášení sympatií a antipatií z rodičů na žáka. Příkladem speciálních principů je motivace žáků, respektování úkolu, námětu, volby výtvarných prostředků, prožitek ve výtvarné výchově aj. (Hazuková, 1994, s. 14).

3.2 Přínosy výuky výtvarné výchovy pro žáka 1. stupně ZŠ

Za hlavní přínosy výuky výtvarné výchovy na základní škole můžeme považovat různé oblasti: oblast poznávacích procesů, oblast prožívání a emocionálních procesů, hodnotících procesů, přetvářecích procesů i oblast sociální. V oblasti poznávací je hlavní přínos zejména v rozvoji zrakového vnímání. Žák se během výuky učí intuitivně a kriticky myslet a používá neverbální prostředky myšlení. Poznává svět komplexně. V oblasti emocionální můžeme velký přínos spatřovat v prevenci a terapii emocionálních obtíží či nalezení emocionální vyrovnanosti mezi osobností a prostředím. Z hlediska hodnotícího žák získává příležitost hodnotit, možnost vyjádřit své názory a hodnotící postoje, dochází k poznání sebe i svých možností. Přetvářecí proces umožňuje žákovi vytvářet vlastní skutečnost bez pravidel. V sociální oblasti jde o největší přínos zejména v komunikaci a to ve vyjadřování neverbálními prostředky a také ve schopnosti práce v týmu (Zachová, 1994, s. 15).

Výtvarná výchova může být prospěšná jako prostředek k získávání lidských hodnot a hodnot společnosti. Výtvarnou výchovou přispíváme k činnosti obou mozkových hemisfér (vliv emotivity). Prostřednictvím motivace a závěrů, ke kterým dospívá žák během své práce, přispívá výtvarná výchova k podpoře a rozvoji postojů a systému hodnot (Roeselová, 2003, s. 33).

Výtvarná výchova z hlediska funkce dětského kreslení má řadu přínosů. Dle Piageta je to hlavně relaxace, hra a zábava. Je to činnost, kdy dítě prostřednictvím spontánní kresby tedy přirozenou činností, přichází k uvolnění a zábavě. Kresba má sama v sobě svůj cíl a je provázena radostí dítěte. Dalším důležitým přínosem pro dítě je rozvoj jemné motoriky. Kreslení napomáhá k rozvoji koordinace jemných pohybů ruky. Využitím dětské kresby dochází také k rozvoji poznávacích procesů. Prostřednictvím kresby dítě vnímá svět kolem sebe a poznává tak řadu skutečností. Kresba či výtvarná činnost rozvíjí nejen dětskou představivost a fantazii, ale i úroveň jeho myšlení. Přínosem může být také komunikační funkce kresby. Dítě vnímá své okolí, což vyžaduje jeho pozornost, chce své kresby prezentovat. Pomocí kresby mohou děti vyjádřit či naznačit i to, co nemohou nebo neumějí říci. Z hlediska pedagogického můžeme díky kresbě poznat aktuální úroveň dítěte, jak motorickou, kognitivní, tak i emoční. Kresba má i významnou funkci terapeutickou, dále pomáhá jak v poradenství, tak i v psychodiagnostice (Piaget, Inhelderová, 2010, s. 61).

3.3 Výtvarné téma, výtvarný problém a výtvarná technika

Již výše jsem uváděla, že velkou roli v motivaci a celkově ve výtvarné výchově hraje vhodná volba výtvarného téma či výtvarné techniky, proto bych v následující kapitole chtěla vymezit tyto pojmy k jejich upřesnění. Výtvarné téma má z hlediska tvorby velmi důležitý význam. Tvoří základ pro větší výtvarný celek. Vybrané téma je dále rozvíjeno náměty z různých úhlů pohledu. Jedno téma může být zpracováno v řadě různých námětů. Roeselová uvádí jako příklad téma Pompeje a je na volbě učitele jaký zvolí námět, jestli Pompeje vyjádří formou Italské krajiny, sopkou, ohněm či výbuchem apod. Když je zvolen námět následuje volba motivu. Motiv si volí sám žák. Je zcela na něm, jak zobrazí námět ohně, jestli jako plamen, blesk či požár. (Roeselová, 2003, s. 18) Výtvarný problém je učivo, které obsahuje námět. Výtvarným problémem může být textura, barevné kontrasty, prostorové tvary, vztah linie a tvaru, světlo a stín, kompozice apod. Roeselová uvádí příklad výtvarného problému u tématu: *„kaštanová alej - rytmus křížení větví (kontrast černé a bílé), jiskření slunce v ledem obalených větvích (světlo).“* Výtvarná technika je forma, kterou je řešen výtvarný problém, výrazové vyjádření námětu. Výtvarnou technikou může být např. perokresba, monotyp, tisk z šablon, kresba tužkou, malba temperou, suchý pastel, akvarel a mnohé další (Roeselová, 2003, s. 19).

4 Žák 1. stupně základní školy

Když se řekne žák 1. stupně základní školy, jistě si všichni představíme dítě ve věku zhruba od 6 do 12 let. Pro vzdělávání a záměrné výchovné působení na děti, je však třeba znát více, proto bych další kapitolu chtěla věnovat zejména vývojových zvláštnostem žáka 1. stupně základní školy a dětskému výtvarnému projevu a jeho vývoji.

4.1 Vývoj a vývojové zvláštnosti žáka 1. stupně ZŠ

Dítě 1. stupně základní školy spadá do vývojového období mladšího a středního školního věku, tedy ve věkovém rozhraní od 6 až 7 do 11 až 12 let. Toto období je pro dítě charakteristické značnou zátěží, která nastává vstupem do školy. Na dítě jsou kladeny větší nároky jak ve vzdělávání, tak i v pracovní výkonnosti. Tento věk lze také označit jako období střízlivého realismu. Dítě je plně zaměřeno na to, co je a jak to je. Školák v tomto věku chce pochopit svět kolem sebe a věci v něm skutečné. Tento jeho charakteristický rys se projevuje ve všech vykonávaných činnostech (v mluveném i písemném projevu, v kresbách, v zájmech i ve hře). Z počátku je dítě tohoto období závislé na autoritě a ta ho i velmi ovlivňuje, zejména v utváření postojů a v jeho jednání. V podstatě dítě přejímá tvrzení dospělých. Později s nárůstem abstraktního myšlení, se jedinec stává kritičtější. Právě škola je po celou dobu tohoto období až do dospělosti významným utvářejícím prostředím působícím na dítě. Důležité je vědět, že dítě potřebuje neustálou názornost, chce věci prozkoumat, vyzkoušet si skutečnou činnost. Vývoj v tomto období je velmi plynulý. Tělesný vývoj je rovnoměrný z hlediska růstu výšky i hmotnosti. Velký význam v tomto období má rozvoj hrubé a jemné motoriky, který se zdokonaluje a automatizuje. Dítě je více obratné a zručné. Z hlediska psychologického vývoje se jedinec zlepšuje ve vývoji sociálních kontrol. Dítě méně podléhá emočním výkyvům, uvědomuje si své chování a snaží se ho ovládat. Žák postupně dělá velké pokroky, je pozornější, vytrvalejší, rád zkoumá věci kolem sebe a je pečlivější ve své práci. Soustavně se vyvíjí a zdokonaluje i smyslové vnímání, soustředěnost, vytrvalost, paměť, kde se zaznamenává velké zlepšení. Vývoj jemné motoriky, vnímání a představivosti můžeme sledovat i na rychlém vývoji dětské kresby. Dalším možným ukazatelem vývojového pokroku je vývoj řeči a slovní zásoba dítěte,

rozvoj paměti. U jednice dochází ke změnám myšlení, postupně se dostává ke vzniku myšlenkových operací. Je však nutné si uvědomit, že dítě je schopno myšlenkového uvažování, ale k němu neustále potřebuje konkrétní obsahy. Žák v tomto věku potřebuje, co největší možnost názornosti, potřebuje maximum svých úvah opřít o realitu nebo její zástupce (Langmeier, Krejčířová, 2006).

4.2 Dětský výtvarný projev

V předchozí kapitole jsem zmiňovala jako jeden z možných ukazatelů přirozeného vývoje dítěte (vývoj jemné motoriky, vnímání, představivosti) i vývoj dětské kresby. Z tohoto důvodu se v této kapitole chci zaměřit na dětský výtvarný projev a jeho vývojové fáze. Dalším důvodem zařazení této kapitoly je, že považuji za důležitou znalost této problematiky, jak z hlediska učitele výtvarné výchovy a jeho postojů, tak i jako možného tvůrce výtvarných integračních programů. Domnívám se, že každý učitel výtvarné výchovy by měl znát etapy vývoje dětského výtvarného projevu a podle toho k dítěti během své výuky přistupovat.

Vývoj dětského výtvarného projevu prochází řadou etap. Za první etapu můžeme považovat období čmáranice (mezi 2. až 3. rokem dítěte), dítě si hraje s nástrojem, poznává zanechávání stopy. Další etapou je čmáranice, která je však spojena s podobou okolního světa. Postupně dítě začíná používat tvary, jako jsou různé čáry a jejich křížení, kolmice, kruhy či ovály. V dalším období se začínají ve výtvarném projevu dítěte objevovat ikonografické znaky dětství (postava, strom, auto apod.). Vývoj ikonografického znaku můžeme popsat na kresbě postavy: nejdříve dítě kreslí oválný tvar, později hlavonožce, kterého tvoří hlava s obličejem a končetiny. V období kolem 4. roku dítě kreslí panáka jako lidskou postavu a přidává detaily. Postupně začíná kombinovat více grafických schémat (prostředí, 5. rok). K vrcholné podobě výtvarného projevu dochází kolem 7 až 9 let. V tomto raném dětském období má dítě rádo barvy, je hravé, spontánní a sebejisté. Nebojí se přicházet s novými nápady. V dalších etapách vývoje dochází k výrazným proměnám v dětské tvorbě, dochází ke sporu mezi ikonografickým znakem a realitou. Dítě není schopno ztvárnit realitu a poznává tuto skutečnost. Ve výtvarném projevu dochází k řadám nejistot až ke krizi výtvarného projevu. Tyto projevy se začínají objevovat v období mezi 8. až 10. rokem dítěte.

Dochází k zastavení vývoje ve fázi bezradnosti dítěte. Toto období je pro dítě velmi složitým, dochází u něj ke ztrátě sebedůvěry i zájmu o výtvarnou činnost. Dítě si uvědomuje rozpor mezi jeho vlastním zobrazením a skutečností. U dítěte se zvyšuje estetické cítění, získává více výtvarných zkušeností, ale zároveň ubývá spontaneita v tvorbě. Typickým projevem může být přejímání vzorů, obkreslování, ztráta radosti z tvoření. Postupně dítě opouští etapu krize výtvarného projevu a přechází, dozrává k vyhraněnému výtvarnému projevu. Dítě hledá svou výtvarnou cestu ovlivněno zájmy, hledáním souvislostí a touhou dokázat si vlastní schopnosti. U každého žáka jsou tyto potřeby různé (Roeselová, 2003, s. 8 – 10).

Dětská kresba je jednou z přirozených aktivit dítěte. Proces vývoje zobrazování reality dítětem prochází následujícími fázemi. Nejdříve se dle Piageta dítě nachází ve fázi nahodilého realismu, tedy v období čmáranice, poté je to fáze nepochopeného realismu, kdy dítě do své kresby již zapojuje reálné detaily. Tyto detaily jsou v obraze zobrazeny velmi nekoordinovaně a často nesmyslně. Další fází je intelektuální realismus, kdy dítě ve svých obrazech zobrazuje, co ví, nikoliv to, co vidí. Pro žáky prvního stupně je charakteristická fáze realismu zrkovového, kdy dítě již zachycuje to, co reálně vidí a snaží se o správné zachycení proporcí. Tato fáze se objevuje kolem 8. roku stáří dítěte (Piaget, Inhelderová, 2010, s. 62).

4.3 Vybrané předměty primárního vzdělávání

Výše uvedené kapitoly byly věnovány zejména integraci a předmětu výtvarné výchovy, kde jsem již dostatečně charakterizovala tento předmět. Právě předmět výtvarná výchova jsem si vybrala k propojení s jinými předměty na 1. stupni základního vzdělávání. V praktické části diplomové práce jsem se snažila formou tvorby metodických listů o integraci výtvarné výchovy s vybranými předměty primárního vzdělávání. K propojení jsem volila předměty: prvouka, matematika a český jazyk. Tyto předměty bych chtěla stručně charakterizovat v následujících podkapitolách a uvést možnosti integrace s výtvarnou výchovou.

4.3.1 Prvouka a její možnosti integrace s výtvarnou činností

Prvouku nalezneme v RVP v oblasti Člověk a jeho svět, která v sobě zahrnuje obsahy učiva týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví, bezpečí a dalších témat. Tato vzdělávací oblast se dělí do následujících pěti témat: Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody a Člověk a jeho zdraví. V oblasti *Místo, kde žijeme*, se žáci seznamují s okolím svého domova, školou, obcí a okolní krajinou, poznávají učivo a zajímavosti od naší vlasti přes Evropu až po celý svět. S rodinou, soužitím lidí a jejich chováním, se základními právy a spravedlností, kulturou a základními globálními problémy se žáci seznamují v oblasti *Lidé kolem nás*. Další oblast *Lidé a čas* je orientována na současnost a minulost v našem životě, velmi důležitou součástí je orientace v čase a časový řád. Žáci poznávají regionální památky, báje, mýty a pověsti. V oblasti *Rozmanitost přírody* žáci poznávají látky a jejich vlastnosti, vodu a vzduch, nerosty, horniny a půdu. Seznamují se s vesmírem a Zemí, poznávají životní podmínky, rovnováhu v přírodě, učí se ohleduplnému chování k přírodě. Získávají přehled a znalosti o rostlinách, houbách a základních druzích živočichů. Lidskému tělu, péči o zdraví, partnerství, manželství, rodičovství a základům sexuální výchovy se věnují v oblasti *Člověk a jeho zdraví*. Nedílnou součástí této oblasti je také ochrana osobního bezpečí, poznávání krizových situací, schopnost přivolání pomoci, znalost postupů při výskytu mimořádných událostí a znalost ohrožení s nimi spojených. Seznámení s návykovými látkami a jejich negativními dopady na člověka a společnost (Rámcový vzdělávací program, 2016).

Prvouka z hlediska propojování s výtvarnou výchovou je velmi atraktivním předmětem. V tomto předmětu je z mého pohledu možné nalézt mnoho možností k integraci výtvarné činnosti či umění a prvouky. Může se jednat o aktivity spojené s malbou, kresbou i prostorovou tvorbou či grafikou. Možnosti v této oblasti jsou rozmanité a záleží na každém z nás, co využije k propojení učiva výtvarné výchovy a prvouky. V oblasti *Místo, kde žijeme*, si žáci v rámci práce s mapou mohou vytvářet vlastní mapy či zakomponovat část mapy do obrazu, dále tvořit vlastní pohlednice a v rámci tvorby se naučit správně psát adresu svého bydliště. Dále mohou pomocí malby zobrazit svůj dům, školu či okolní krajinu. V oblasti *Lidé kolem nás* je možností různé zobrazování své rodiny, portréty členů rodiny či strom rodiny a tím procvičit téma rodina. Pomocí barev je možné zobrazit různé emoce a dále s nimi v rámci prvouky

pracovat. V oblasti *Lidé a čas* žáci mohou prostřednictvím barev znázorňovat jednotlivé měsíce a roční období, malbou ztvárňovat různé zvyky a tradice. Dále je možné tvořit obrazy k bájím, pověstem a mýtům. V oblasti *Rozmanitost přírody* mohou žáci různou formou ztvárňovat přírodu a její rostlinnou a živočišnou říši. Kreslit či malovat mohou různé rostliny, živočichy a jejich prostředí, ve kterém žijí a mnohé další. Velkou nabídku možností tvorby nabízejí samotné přírodniny, které můžeme také propojit s výukou prvouky. Různé výtvarné práce s listy a poznávání listnatých a jehličnatých stromů. Žáci mohou tvořit různé objekty z přírodnin či postavy (např. ze zeleniny a ovoce) a tím procvičit jednotlivé druhy ovoce a zeleniny. V prostorové tvorbě mohou využít také odpadový materiál a zároveň procvičit správné třídění odpadu a ochranu přírody. V oblasti *Lidské tělo* můžeme pomocí kresby postavy procvičit jednotlivé části těla, formou malby můžeme zobrazit různé druhy nemocí. Pomocí barevného inkoustu či vodových barev mohou žáci pomocí rozfukávání ztvárnit tepny a žíly ve velké postavě. V rámci výuky zdravé výživy mohou tvořit různé koláže ze starých letáků s potravinami a procvičit si, co je zdravé a co není. Možností a nápadů v této oblasti je velmi rozmanité množství.

4.3.2 Matematika a její možnosti integrace s výtvarnou činností

Vzdělávací oblast Matematika a její aplikace se skládá především z aktivních činností užívání matematiky v reálných situacích. Matematika poskytuje žákům znalosti a dovednosti potřebné pro praktický život. Prostřednictvím matematiky žáci získávají matematickou gramotnost. Důraz je kladen především na porozumění základním myšlenkovým postupům a pojmům matematiky a jejich vztahům. Prostřednictvím matematiky si žáci osvojují pojmy, algoritmy, terminologii, symboliku a způsoby jejich užití. Oblast matematiky je tvořena ze čtyř okruhů: Čísla a početní operace, Závislosti, vztahy a práce s daty, Geometrie v rovině a prostoru a Nestandardní aplikační úlohy a problémy.

Učivem Matematiky na prvním stupni ZŠ je:

Číslo a početní operace

- *přirozená čísla, celá čísla, desetinná čísla, zlomky*

- *zápis čísla v desítkové soustavě a jeho znázornění (číselná osa, teploměr, model)*
- *násobilka*
- *vlastnosti početních operací s čísly*
- *písemné algoritmy početních operací*

Závislosti, vztahy a práce s daty

- *závislosti a jejich vlastnosti*
- *diagramy, grafy, tabulky, jízdní řád*

Geometrie v rovině a v prostoru

- *základní útvary v rovině – lomená čára, přímka, polopřímka, úsečka, čtverec, kružnice, obdélník, trojúhelník, kruh, čtyřúhelník, mnohoúhelník*
- *základní útvary v prostoru – kvádr, krychle, jehlan, koule, kužel, válec*
- *délka úsečky; jednotky délky a jejich převody*
- *obvod a obsah obrazce*
- *vzájemná poloha dvou přímek v rovině*
- *osově souměrné útvary*

Nestandardní aplikační úlohy a problémy

- *slovní úlohy*
- *číselné a obrázkové řady*
- *magické čtverce*
- *prostorová představivost*

(Rámcový vzdělávací program, 2016)

Možnosti integrace výtvarné výchovy do předmětu matematiky se zdají být již složitější, ale i přesto je v tomto předmětu mnoho možností k propojení s výtvarnou tvorbou. Z mého pohledu je v matematice snazší vymyslet propojení výtvarné výchovy spíše s geometrií než s oblastí čísel a početních operací. V oblasti čísel a početních operací žáci mohou k tvorbě využít samotné číslice a tvořit různé obrazy z čísel, mohou do svých obrazů ukrývat příklady. Z číslic se dají vytvářet podivuhodná zvířata či z násobilky portréty lidí. V geometrii mohou žáci pracovat s bodem a linií, s různými druhy čar a vytvářet zajímavé obrazy. Objekty z různých geometrických těles jsou také

možností k procvičení geometrie a zároveň mohou žáci výtvarně tvořit. Z geometrických útvarů lze vytvářet různé obrazy, tangramy, města geometrických tvarů apod. Dále mohou žáci výtvarně zobrazovat slovní úlohy z matematiky.

4.3.3 Český jazyk a jeho možnosti integrace s výtvarnou činností

Český jazyk je v RVP zařazen do vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace. Dovednosti získané v tomto oboru jsou důležité nejen z hlediska kvalitního jazykového vzdělání, ale i pro další úspěšné osvojování poznatků v dalších předmětech. Předpokladem českého jazyka je poznat mateřský jazyk v jeho mluvené i písemné podobě. Prostřednictvím předmětu český jazyk si žáci vytvářejí předpoklady k efektivní mezilidské komunikaci. Vzdělávací obor český jazyk a literatura tvoří tři složky: komunikační a slohová výchova, jazyková výchova a literární výchova. Všechny tyto oblasti se vzájemně prolínají. Komunikační a slohovou výchovou se žáci naučí vnímat a porozumět různým jazykovým sdělením, učí se číst s porozuměním, kultivovaně psát a mluvit a mnohé další. V jazykové výchově se klade důraz na znalost poznávání spisovného jazyka a gramatiky, ale zároveň žáky vede k přesnému, logickému myšlení a srozumitelnému vyjadřování. Literární výchova je zaměřena na oblast četby. Četbou žáci poznávají základní druhy literatury, získávají čtenářské dovednosti. V oblasti *Komunikační a slohové výchovy* se žáci věnují praktickému a věcnému čtení, praktickému a věcnému naslouchání. Dále se učí mluvenému projevu a jeho základním technikám, vyjadřování a základním komunikačním pravidlům. Další částí je písemný projev a s ním spojené základní hygienické návyky při psaní, technika psaní a žánry písemného projevu. V *Jazykové výchově* se žáci věnují jazykové stránce jazyka, výslovnosti a správnému sluchovému rozlišení hlásek, dále slovní zásobě a tvoření slov, tvarosloví, větné skladbě a pravopisu lexikálnímu, základům morfologie a syntaxe. V oblasti *Literární výchovy* se jedná o poslech literárních textů, zážitkové čtení a naslouchání. Žáci se učí tvořivé činnosti s literárním textem a také základní literární pojmy, druhy a žánry (Rámcový vzdělávací program, 2016).

Možnosti integrace výtvarné výchovy a českého jazyka se mohou jevit také jako velmi složité. V tomto předmětu je z hlediska tvorby jednodušší vymýšlet propojení s výtvarnou výchovou z oblasti literatury a slohové výchovy. K výtvarné tvorbě můžeme využít samotný text a použít ho jako součást obrazu a dále s ním pracovat. Žáci

také mohou tvořit obrazy z různých písmen či slov. V rámci procvičení si slovní zásoby a antonym můžeme s žáky vytvořit pexeso protikladů. V abstraktní tvorbě mohou žáci vyhledávat různá ukrytá písmena. Při práci s textem můžeme využít text jako součást obrazu a zároveň zobrazovat různá vyjmenovaná slova. V oblasti literatury jsou možnosti a pomocníkem při výtvarné tvorbě pohádky, básně či různé hádanky, které mohou děti malovat či kreslit. Je na každém z nás, jak výtvarnou tvorbu v rámci literatury pojmem. Jestli žáci budou zobrazovat pohádkovou postavu, celou pohádku či budou vymýšlet její konec. S žáky také můžeme tvořit obrázkové osnovy k pohádkám. V oblasti slohové výchovy můžeme malovat obrázky pomocí popisu postavy, zvířete či věci.

V předchozích kapitolách jsem se snažila uvést u každého předmětu pár nápadů a možností pro integraci výtvarné výchovy do prvouky, matematiky a českého jazyka. V další části a to praktické již uvádím konkrétní programy pro propojení s těmito předměty realizovanými v praxi.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Učení výtvarnou činností v praxi

5.1 Cíle praktické části

Praktická část diplomové práce na téma učení výtvarnou činností se skládá z metodických listů, ve kterých poskytuji nápady a návody, jak integrovat výtvarnou činnost do jiných předmětů, jako je český jazyk, matematika a prvouka. Z hlediska výtvarného nepřicházím v své diplomové práci s novými výtvarnými technikami, ani to nebylo záměrem mé práce. V metodických listech používám výtvarné techniky známé a vyzkoušené v praxi, jen jsou zakomponované do jiného předmětu, než je výtvarná výchova. U programů, které jsou inspirovány umělcem a jeho dílem, přikládám také metodický list o umělci a jeho díle. Tento metodický list seznamuje s umělcem a jeho dílem, popisuje, na co se umělec zaměřuje a motiv pro jeho tvorbu. Cílem praktické části je tedy propojení výtvarné výchovy a umění s jinými vybranými předměty primárního vzdělávání, tvorba metodických listů a jejich realizace s dětmi.

Všechny metodické listy jsou realizovány s žáky 1. stupně základní školy, po realizaci bylo vždy provedeno zhodnocení aktivity, dotazníkem či rozhovorem s dětmi. Ke každému metodickému listu náleží reflexe a sebereflexe, kde jsou pro všechny programy stanoveny jasné body, které se budou následně hodnotit. V každém metodickém listu seznamuji s použitou výtvarnou technikou, v metodických listech je připojen i krátký popis a ukázka umělce, tvořícího danou výtvarnou technikou.

Inspirací pro toto téma mi byla výuka umění již v prvním ročníku studia na vysoké škole vedena paní doktorkou Zuzanou Pechovou, kdy jsme měli vytvořit seminární práci a propojit výuku libovolného předmětu 1. stupně základního vzdělávání s uměním. Jelikož výtvarná výchova patří mezi mé oblíbené předměty, úkol mě velmi nadchnul. Z praxe jsem dospěla k myšlence, že výtvarná výchova je často velmi opovrhovanou součástí výuky. Setkala jsem se s častými názory kolegyň a kolegů, že výtvarná výchova je zbytečný a nevzdělávací předmět, kdy si žáci pouze malují a kreslí. Právě tento názor bych svou diplomovou prací chtěla vyvrátit a dokázat, že i skrze

výtvarnou činnost se mohou žáci vzdělávat, a že výtvarná výchova může být součástí i jiného předmětu jako je český jazyk, matematika či prvouka.

5.2 Metodické listy

Metodické listy jsou součástí praktické části mé diplomové práce. Formou metodických listů se snažím, co nejvíce přiblížit daný program integrace výtvarné výchovy do jiného předmětu základního vzdělávání. Programy jsou navrženy pro různé ročníky 1. stupně základní školy. V některých metodických listech je výtvarná činnost součástí opakování již známého učiva a v některých se formou výtvarné činnosti s novým učivem teprve žáci seznamují. Některé programy jsou určeny pro práci ve skupině, jiné pro samostatnou práci žáků. Všechny metodické listy jsou realizovány s žáky 1. stupně na malotřídní škole, kde jsem zaměstnána jako učitelka. Ke každému programu je přiložena fotodokumentace z realizace programu. Metodické listy poskytují návod, jak použít výtvarnou činnost v jiném předmětu, než je výtvarná výchova. Metodické listy uvádím ke každému programu dva. První se vztahuje k výtvarné činnosti a propojovanému učivu, druhý list slouží k seznámení s umělcem a jeho tvorbou. V metodických listech programu je vždy uveden jeho název, třída, pro kterou je daný program určen, fáze hodiny a výtvarná technika. Dále metodické listy obsahují cíle, učivo a očekávané výstupy obou propojovaných předmětů. Součástí jsou také klíčové kompetence, které jsou programem rozvíjeny. Dalším důležitým bodem je výčet potřebného materiálu a pomůcek k realizaci programu a stručný postup ve vyučovací hodině. V metodických listech vztahujících se k umělci uvádím stručné seznámení s umělcem a jeho dílem. Obsahují název díla a jeho fotografii. Dále popisují vznik díla a výtvarnou techniku umělce. Součástí je také stručný popis umělce a jeho motivu tvorby.

5.3 Prvouka

5.3.1 Strom ročních období

Program Strom ročních období se zabývá integrací předmětů prvouka a výtvarná výchova. Tento program jsem tvořila pro žáky první a druhé třídy základní školy. Časová dotace je jedna vyučovací hodina (45 min.). Vzdělávacím záměrem v tomto programu je, aby žák aplikoval znalosti učiva z předmětu prvouka skrze výtvarnou činnost. Cílem výtvarné činnosti je malbou akvarelem rozpoznat barvy a rozlišovat je na teplé a studené odstíny. Cílem v předmětu prvouka je zopakování a procvičení si ročních období a měsíců v kalendářním roce. Očekávaným výstupem je znalost a orientace v kalendářním roce, rozpoznání ročních období, měsíců a zároveň rozvoj představivosti propojením barev s měsíci v roce podle ročních období. Součástí této kapitoly je uvedení inspirace pro výtvarnou činnost, seznámení s umělkyní a výtvarnou technikou, popis a postup činnosti realizované s dětmi, dále uvádím potřebný materiál k činnosti a metodický list programu. Program je v závěru hodnocen reflexí žáků, pomocí krátkých dotazníků a mou vlastní reflexí.

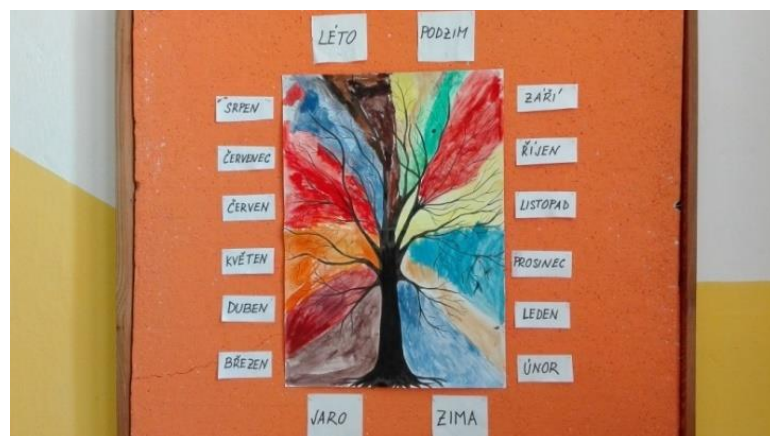
Inspirací pro tento program mi byla umělkyně Anna Armona, pocházející z Ukrajiny. Anna Armona se narodila v roce 1996 a se svou uměleckou tvorbou začala již ve čtrnácti letech. Anna Armona ve svých výtvarných dílech nejčastěji zachycuje krásu přírody v různých ročních obdobích, proto jsem se rozhodla její dílo propojit s učivem prvouky. V její tvorbě se nejčastěji vyskytují stromy, nebe a slunce, z toho důvodu název programu Strom ročních období. Umělkyně ke své tvorbě používá akvarelové barvy, mezi její nejčastější kombinaci barev patří žlutá, oranžová, růžová a modrá.

Malba akvarelem nebo transparentními vodovými barvami je charakteristická zejména svou průsvitnou barvou. Malba nemá výrazné krycí vlastnosti. Akvarelové barvy se dobře rozpouštějí ve vodě a snadno se s nimi dají vytvářet různé barevné odstíny. Jednou z předností akvarelu je tedy jeho mísitelnost a možnost rozpíjení barev. Další předností pro malbu akvarelem je, že není potřeba mnoho pomůcek a médií (Roeselová, 1996, s. 74).

Potřebným materiálem k prvouce jsou obrázkové karty s měsíci a ročním obdobím. Volila jsem tyto karty, protože je často používám v hodinách prvouky, ale

možnost volby vhodných pomůcek je na každém z nás. K výtvarné činnosti potřebujeme větší papír (volila jsem formát A2), protože se jedná o společnou práci žáků. Formát by mohl být i větší, záleží na dostupnosti materiálu školy. Dále jsou potřeba vodové barvy, štětce a voda. Já jsem ve svém programu použila již předem připravený strom nakreslen tuší.

Úkolem žáků bylo vybrat si libovolný měsíc v kalendářním roce a pro něj namíchat pomocí vodových barev charakterizující odstín dle svého vlastního úsudku. V úvodu vyučovací hodiny jsme si s žáky nejprve zopakovali měsíce a roční období pomocí obrázkových karet, které používáme při hodině prvouky. Každý žák si vybral jednu kartu s měsícem, poté se žáci seřadili podle toho, jak jdou za sebou měsíce v roce. Po společné kontrole jsme jednotlivé měsíce zařadili do ročních období. Když jsme si měsíce i roční období zopakovali, následovala hra: Myslím si měsíc. Jeden žák si vybral měsíc a ostatní hádali pomocí nápověd, co se v daném měsíci děje, co se dělá, jaké jsou zvyky a tradice apod. (10 min.) V další fázi jsme si představili umělkyni a ukázali si její díla. (5 min.) Po ukázce si žáci rozdělili lístečky, na které si napsali svůj přiřazený měsíc. Je nutno si umět poradit s počtem žáků, ne vždy se třída skládá z 12 dětí. Je tedy potřeba 12 měsíců mezi dětmi vhodně rozdělit. Když má každý žák svůj měsíc, rozmyslí si, jakou barvu pro něj zvolí. Společně si s žáky povídáme o existenci teplých a studených odstínů barev. Povídáme si o vlastnostech vodových barev. Poté žáci pracují společně na Stromu ročních období. Žáci přicházejí postupně podle ročních období, jak jdou měsíce za sebou v kalendářním roce (např. jaro: březen, duben, květen). Každý žák si namíchá svůj odstín barvy a nanese barvu na papír s již předem připraveným stromem. Ti žáci, kteří zrovna nemalují, si procvičují dané učivo v připraveném pracovním listu. Když je náš obraz hotov, společně si ho prohlížíme a hodnotíme. Každý žák znovu představí svůj měsíc a vysvětlí jakou barvu a proč zvolil a přiloží lísteček s napsaným názvem měsíce. Nakonec přidáme ještě popis ročních období. Naši společnou práci po zhotovení a zkompletování vystavíme na chodbě školy. (25 min.) Na konci vyučovací hodiny či programu žáci dostanou krátké dotazníky o naší společné práci, které vyplní. (5 min.)

Obrázek 2: Strom ročních období (archiv autora)

V závěrečných dotaznících žáci hodnotili, jak se jim program či vyučovací hodina líbila. Hodnotili pomocí smajlíků, většině žáků se program líbil, někteří zvolili neutrálního smajlíka. Nikdo z žáků nevybral možnost mračivého smajlíka, tedy, že by se mu program nelíbil. Další otázkou bylo, zda byl pro ně program zábavný. V této otázce všichni žáci vybrali možnost ano, pro všechny žáky byl program zábavný. Dále jsem se v dotazníku žáků ptala, jestli byl pro ně program obtížný. Devět žáků z dvanácti odpovědělo, že nebyl. Ostatní volili možnost, že neví. Pro nikoho nebyl tento program obtížný. Mou další otázkou bylo, zda byl pro žáky program či vyučovací hodina neobvyklá, kde všichni odpověděli, že ano. Žáků jsem se také ptala, zda pro ně program znamenal něco nového. Většina odpověděla, že ano, čtyři žáci uvedli možnost nevím. V závěrečné fázi dotazníků měli žáci uvést konkrétní slovo, co se jim v hodině líbilo a co se naopak nelíbilo. Žákům se např. líbilo malování, strom, barvičky, obrazy umělkyně, hra s měsíci. U otázky, co se jim nelíbilo, žáci uváděli např. kartičky s měsíci, pracovní list nebo nic.

LUKAŠ VODOLAN

Třída:

Označ vhodnou odpověď

Jak se ti program líbil?

☒ ano
☐ ne
☐ nevím

Byl program zábavný?

☒ ano
☐ ne
☐ nevím

Byl program obtížný?

☐ ano
☒ ne
☐ nevím

Byl program neobvyklý?

☐ ano
☒ ne
☐ nevím

Napiš, co se ti líbilo:

malování

Napiš, co se ti nelíbilo:

nic

JAKUB BRADNA

Třída:

Označ vhodnou odpověď

Jak se ti program líbil?

☒ ano
☐ ne
☐ nevím

Byl program zábavný?

☒ ano
☐ ne
☐ nevím

Byl program obtížný?

☐ ano
☒ ne
☐ nevím

Byl program neobvyklý?

☒ ano
☐ ne
☐ nevím

Napiš, co se ti líbilo:

malování

Napiš, co se ti nelíbilo:

FILIP PRKOP

Třída:

Označ vhodnou odpověď

Jak se ti program líbil?

☒ ano
☐ ne
☐ nevím

Byl program zábavný?

☒ ano
☐ ne
☐ nevím

Byl program obtížný?

☒ ano
☐ ne
☐ nevím

Byl program neobvyklý?

☒ ano
☐ ne
☐ nevím

Napiš, co se ti líbilo:

LÍBÍ SE MI VŠEČKO

Napiš, co se ti nelíbilo:

Třída:

Označ vhodnou odpověď

Jak se ti program líbil?

☒ ano
☐ ne
☐ nevím

Byl program zábavný?

☒ ano
☐ ne
☐ nevím

Byl program obtížný?

☒ ano
☐ ne
☐ nevím

Byl program neobvyklý?

☒ ano
☐ ne
☐ nevím

Napiš, co se ti líbilo:

MALOVÁNÍ

Napiš, co se ti nelíbilo:

Obrázek 3: Hodnocení programu Strom ročních období (archiv autora)

Mé hodnocení programu je spíše kladné. Pro žáky se vyučovací hodina jevila zábavně a neobvykle, všem žákům se velmi líbila a bavila je, což je pro mě pozitivní zjištění. Po realizaci programu bych, ale některé věci změnila. Určitě bych nechala strom předkreslený tuší udělat děti, hned ze začátku vyučovací hodiny, aby tuš zaschnula a mohlo se na obraz dále malovat. V případě větší časové dotace bych nechala žáky více tvořit s vodovými barvami a poznávat tak jejich vlastnosti a krásu. Místo pracovního listu bych volila zábavnější formu, např. nějakou hru, aby pro žáky nebylo čekání na vlastní malířskou tvorbu zdlouhavé. Záleží však na třídní skupině a ukázněnosti žáků.

Metodický list integrace výtvarné výchovy do prvouky		
název:	Strom ročních období	
třída:	první a druhá	
fáze hodiny:	aplikační	
časová dotace:	45 min. (1 vyučovací hodina)	
výtvarná technika:	malba vodovými barvami	
výtvarná výchova	cíl:	malba vodovými barvami, rozpoznání teplých a studených odstínů barev
	učivo:	práce s barvou, míchání odstínů barev, teplé a studené barvy
	očekávané výstupy:	Žák rozlišuje, pojmenuje barvy, poznává vlastnosti vodových barev, organizuje vlastní výtvarné činnosti, uplatňuje vlastní fantazii a výtvarné prostředky.
prvouka	cíl:	zopakování a procvičení ročních období a měsíců v kalendářním roce
	učivo:	rok, roční období, měsíce
	očekávané výstupy:	Žák vyjmenuje roční období a měsíce. Umí je seřadit, jak po sobě následují, umí zařadit měsíce do ročních období.
klíčové kompetence:		komunikativní (žák vyjadřuje své myšlenky, zapojuje se do diskuze), sociální a personální (žák pracuje ve skupině, podílí se na utváření příjemné atmosféry), pracovní (využívá pracovní materiál bezpečně a účinně)
pomůcky a materiál:		obrázkové karty s měsíci, lístečky s měsíci a ročním obdobím, připravený papír A2 s nakresleným stromem (tuší), vodové barvy, štětce, voda
postup ve vyučovací hodině:		Opakování, práce s obrázkovými kartami s měsíci, řazení měsíců, rozdělení do ročních období, společná hra: Myslím si měsíc (10 min.) Seznámení s umělkyní (5 min.) Tvorba barevného pozadí podle měsíců v roce, malba vodovými barvami, rozlišování teplých a studených odstínů, práce s pracovním listem, společné hodnocení a zopakování měsíců (25 min.) Reflexe, krátké dotazníky pro žáky (5 min.)

	Nejprve si žáci zopakují a procvičí pomocí obrázkových karet měsíce a roční období. Zahrají si společnou hru o měsících v roce. Poté jsou žáci seznámeni s tvorbou Anny Armony. Dále si rozdají lístečky s měsíci a ročním obdobím (každý žák jeden měsíc). Každý žák si promyslí, jakou barvu bude mít jeho měsíc. Žáci malují po skupinkách, podle ročních období, papír se stromem mají také rozdělen podle ročních období, pozadí malují podle toho, jak jdou měsíce za sebou (jaro: březen, duben, květen). Ostatní žáci mají samostatnou práci v pracovním listě. Postupně se u tvorby všichni vystřídají. Po dokončení celého pozadí, žáci přiřadí do ročních období ke svým měsícům lístečky s názvy měsíců a řeknou, proč si vybrali právě tuto barvu, co jim nejvíce v daném měsíci připomíná. Společně práci vystavíme. Zhodnotíme činnost, jestli se nám také povedlo zachytit přírodu a roční období pomocí barev jako umělkyni. Nakonec žáci vyplní krátké dotazníky.
výtvarná činnost:	vytváříme pozadí předkresleného stromu pomocí vodových barev (každý žák jeden měsíc, jeden barevný odstín), poznáváme vlastnosti vodových barev, třídíme teplé a studené odstíny barev

Metodický list integrace výtvarné výchovy do prvouky skrze dílo výtvarnice Anny Armony	
název díla:	Další východ slunce mého srdce
vznik díla:	období tvorby od r. 2010
technika:	malba akvarelovými barvami
  Obrázek 4: Výtvarné dílo Anny Armony 1 Obrázek 5: Výtvarné dílo Anny Armony 2 (dostupné z: http://www.trendhunter.com/trends/anna-armona)	
popis:	Zachycení přírody, obrazy stromů s pozadím barev vycházejícího slunce (modrá, růžová, oranžová), dílo vzniklo malbou akvarelovými barvami.
motiv:	• Autorka ve svých dílech nejčastěji zachycuje krásu přírody v různých ročních obdobích, zde můžeme vidět zachycení východu slunce. • V její tvorbě se nejvíce vyskytují stromy, nebe a slunce. Používá akvarelové barvy. Mezi její nejčastější kombinace barev patří žlutá, oranžová, růžová a modrá. Díla autorky zachycují přírodu neuvěřitelně živým způsobem. Obrazy umělkyně vytvářejí magický nádech. Autorka se nejvíce inspiruje z přírody, knih, hudby, výtvarných děl, ale také z počítačových her.
zdroj:	<i>Anna Armona: Dark In dark we trust</i> [online]. 2015 [cit. 2016-08-08]. Dostupné z: http://darkorg.altervista.org/annaarmona/ <i>Anna Armona: Trendhunter</i> [online]. 2020 [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: http://www.trendhunter.com/trends/anna-armona

5.3.2 Mandala listnatých a jehličnatých stromů

Program mandala listnatých a jehličnatých stromů je určen pro propojení předmětu prvouka a výtvarná výchova. Byl vytvořen pro žáky druhého a třetího ročníku. Program je rozvržen do dvou vyučovacích hodin z důvodu vycházky do přírody a společného tvoření v přírodě. Program je zaměřen na propojení výuky prvouky a výtvarné výchovy skrze umělecký směr land art. Cílem výtvarné výchovy je, aby se žáci seznámili s uměleckým směrem land art a s jeho pomocí si zopakovali učivo prvouky, a to zejména listnaté a jehličnaté stromy. Očekávaný výstup pro výtvarnou výchovu je poznávání a vyzkoušení si výtvarné techniky land art a práce s přírodninou. Pro prvouku je očekávaným výstupem zopakování si již probíraného učiva listnaté a jehličnaté stromy. V následující části kapitoly seznamuji s inspirací pro tento program, s umělcem Jamesem Bruntem, dále uvádím popis a postup realizované činnosti s žáky. Součástí této kapitoly je také seznam potřebného materiálu, metodický list a fotodokumentace realizovaného programu. V závěru přikládám hodnocení programu. Hodnocení žáky proběhlo formou krátkých dotazníků.

Pro tento program mě inspiroval umělec James Brunt. James Brunt pochází z Anglie a svou tvorbou se zabývá již řadu let. James Brunt vystudoval výtvarné umění v Londýně. Nyní se zabývá uměleckým směrem land art. Umělec vytváří přírodní umění pomocí přírodních objektů. Mezi nejčastěji používaný materiál patří kameny, listy, mušle a jiné přírodniny, které umělec nalezne v přírodě. K nejčastěji vytvářeným objektům patří zejména fascinující mandaly a jiné uklidňující obrazce z přírodnin. Nejvíce mě zaujala tvorba mandal z barevných listů, a právě ta mě inspirovala pro tento program. Pomocí sběru a tvoření přírodních obrazců si žáci zopakují učivo prvouky listnaté a jehličnaté stromy.

Land art je umělecký směr 20. století. V překladu znamená zemní umění. Tento směr se řadí mezi netradiční způsoby tvorby. Realizace projektů je tvořena přímo v přírodě a z přírodních materiálů. Mezi nejčastěji používané materiály patří kameny, dřevo, hlína, rostliny. Land art bývá nejčastěji zachycován na fotografiích, ale i v kresbách či obrazech (Trojan, Mráz, 1996, s. 110).

K tomuto programu jsou náklady na materiál prakticky nulové. K prvuence potřebujeme obrázkové karty, knihy o stromech a jiné pomůcky, které zvolíme za vhodné. Volba pomůcek je dle uvážení učitele. K výtvarné činnosti jsou potřeba různé přírodniny, a to zejména listy, jehličí a jiné části stromů. Pro pestrost a barevnost při tvoření jsem volila obdobím realizace programu podzim. K tvoření potřebujeme pouze přírodu a přírodniny v okolí.

Postup v programu byl následující. V úvodu programu jsme si s žáky, řekli, co nás během následujících dvou vyučovacích hodin čeká. Žáci byli rozděleni do čtyř skupin, ve kterých budou následně pracovat, poznávat a tvořit. Záměrně jsem se snažila o propojení obou ročníků do všech skupin. (5 min.) Společně jsme si zopakovali, jaké známe listnaté a jehličnaté stromy. Povídali jsme si, co se děje s přírodou na podzim a proč jsou pro nás stromy důležité. Žáci měli za úkol přinést do školy nasbírané barevné listy. Listy jsme si ukázali a vystavili. Poté žáci hledali a přiřazovali listy ke stromům pomocí obrázkových karet a knih. (15 min.) Po zopakování znalostí o stromech jsme si ukázali tvorbu umělce Jamese Brunta (mandaly z listů). Společně jsme se seznámili s uměleckým směrem land art a vysvětlili si, jak se tvoří. Dále jsme si také zopakovali, jak se chováme k přírodě. (15 min.) V další části jsme se poučení o chování v přírodě přesunuli k převléknutí a přezutí do šatny a vydali se na vycházku do přírody. (10 min.) Cestou do lesa měli žáci za úkol sledovat přírodu, poznávat stromy a sbírat přírodniny. (5 min.) V lese si každá skupina našla své místo, kde bude land art tvořit. Nejdříve žáci pokračovali ve sběru přírodnin. Poté se přesunuli k samotné realizaci land artu a začali tvořit barevné mandaly listnatých a jehličnatých stromů. (20 min.) Žáci měli za úkol svou mandalu stromů pojmenovat a zjistit, jaké stromy nám k jejímu vytvoření pomohly. Když měli všichni žáci svou mandalu z přírodnin hotovou, přistoupili jsme k prezentaci mandal. Každá skupinka nám svou mandalu představila, vysvětlila důvod názvu a popsala, z jakých stromů se jejich mandala skládá. Postupně se vystřídaly všechny čtyři skupiny. Nakonec jsme naše tvoření zachytili na fotografii. (10 min.) Následovala cesta zpět do školy a společné hodnocení programu, ve škole žáci dostali k vyplnění krátké dotazníky. (10 min.)

Obrázek 6: Mandaly stromů 1 (archiv autora)

Obrázek 7: Mandaly stromů 2 (archiv autora)

Obrázek 8: Mandaly stromů 3 (archiv autora)

Obrázek 9: Mandaly stromů 4 (archiv autora)

Po ukončení programu žáci dostali dotazníky k hodnocení programu. Žáci hodnotili, jak se jim program líbil pomocí smajlíků. Celkový počet žáků byl šestnáct. Většině žáků se program líbil, pouze tři žáci volili smajlíka neutrálního a jeden žák mračivého, pouze jednomu žákovi se program nelíbil. Další otázkou v dotazníku bylo, zda byl program zábavný. Zde všichni žáci vybrali možnost ano, pro všechny žáky byl tento program zábavný. Následovala otázka, zda byl program neobvyklý. Tři čtvrtiny žáků odpověděly, že pro ně byl program neobvyklý, jedna čtvrtina žáků považovala program za obvyklý. Další otázkou jsem se žáků ptala, zda byl pro ně program obtížný. Pouze pro jednoho žáka se jevil tento program obtížný, ostatní žáci volili možnost ne. Žáků jsem se také dotazovala, jestli to pro ně bylo něco nového. Většina žáků odpověděla, že to pro ně nové bylo, pro dva žáci nikoliv a tři žáci zvolili možnost nevím. V závěru dotazníku měli žáci uvést příklad, co se jim v programu líbilo a co se naopak nelíbilo. Velice častou odpovědí bylo, že se jim líbily mandaly. Dále žáci uváděli odpovědi jako tvoření, vyrábění, listy, že to byla zábava nebo, že se jim líbilo všechno. U otázky, co se jim nelíbilo, žáci mnohokrát zmiňovali zlobení dvou chlapců ze třídy, kteří jim program kazili. Někteří nebyli spokojeni se psaním a poznáváním

stromů ve třídě a jiní by si přáli více času na tvoření. Nikdo z žáků nehodnotil program negativně, kriticky však hodnotili nekázeň některých žáků.

Jméno: _____

Vyber vhodnou odpověď

Jak se ti program líbil?

Byl program zábavný? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? skladba Mandali

Co se ti nelíbilo? jak mi Adam řekl

Jméno: _____

Vyber vhodnou odpověď

Jak se ti program líbil?

Byl program zábavný? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? byla to zábava

Co se ti nelíbilo? Adam a jeho nepřítomnost

Jméno: _____

Vyber vhodnou odpověď

Jak se ti program líbil?

Byl program zábavný? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? mandali

Co se ti nelíbilo? psaní

Jméno: _____

Vyber vhodnou odpověď

Jak se ti program líbil?

Byl program zábavný? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? skladba kuchař

Co se ti nelíbilo? málo muziky

Jméno: _____

Vyber vhodnou odpověď

Jak se ti program líbil?

Byl program zábavný? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? stávek

Co se ti nelíbilo? nic

Jméno: Jarka

Vyber vhodnou odpověď

Jak se ti program líbil?

Byl program zábavný? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? VSCH44

Co se ti nelíbilo? hic

Obrázek 10: Hodnocení programu Mandaly listnatých a jehličnatých stromů (archiv autora)

Mé hodnocení programu je velmi pozitivní. Žáci se na program, který jsem pro ně připravovala, velmi těšili. Všichni přinesli spoustu barevných listů a bavilo je s nimi tvořit a poznávat stromy. Většina dětí se aktivně zapojovala do programu až na dva chlapce, kteří byli velmi neukáznění. Tito dva problematičtí žáci svým chováním rušili i ostatní spolužáky, kteří je často zmiňovali i v hodnotících dotaznících. Žáci byli schopni pracovat velmi samostatně. Práce ve skupinách spojených ze dvou ročníků se nejvíce problematicky spíše naopak, děti si vzájemně pomáhaly a spolupracovaly. Kdybych tento program realizovala znovu, věnovala bych méně času práci ve školní třídě a více prostoru bych nechala pro samotné tvoření mandal v přírodě. Žáky sběr listů a tvoření mandal stromů velmi bavilo a s prací se jim nechtělo končit.

Metodický list integrace výtvarné výchovy do prvouky		
název:	Mandala listnatých a jehličnatých stromů	
třída:	druhá a třetí	
fáze hodiny:	aplikační	
časová dotace:	90 min. (2 vyučovací hodiny)	
výtvarná technika:	land art, tvoření z přírodnin	
výtvarná výchova	cíl:	seznámení s uměleckým směrem land art, tvoření z přírodnin
	učivo:	práce s přírodninou
	očekávané výstupy:	Žák se poznává a tvoří výtvarnou technikou land art, organizuje vlastní výtvarné činnosti, uplatňuje vlastní fantazii.
prvouka	cíl:	zopakování a procvičení listnatých a jehličnatých stromů
	učivo:	listnaté a jehličnaté stromy
	očekávané výstupy:	Žák rozpozná a vyjmenuje listnaté a jehličnaté stromy.
klíčové kompetence:		k řešení problémů (žák samostatně řeší problémy, vyhledávání stromů v knihách), komunikativní (žák vyjadřuje své myšlenky, zapojuje se do diskuze), sociální a personální (žák pracuje ve skupině, podílí se na utváření příjemné atmosféry), pracovní (využívá pracovní materiál bezpečně a účinně, dodržuje pravidla chování v přírodě)
pomůcky a materiál:		obrázkové karty stromů, knihy o stromech, přírodniny (listy, klacíky, šišky, jehličí, ...)
postup ve vyučovací hodině:		Úvod, seznámení s programem (5 min.) Opakování, práce s obrázkovými kartami a prohlížení knih, jmenování stromů, rozdělení do jehličnatých nebo listnatých stromů, práce ve skupinách (15 min.) Seznámení s umělcem a uměleckým směrem land art (15 min.) Pravidla chování v přírodě, přesun do šatny (10 min.) Společná vycházka do lesa, sběr přírodnin a poznávání stromů (5 min.)

	Společné tvoření mandal z přírodnin, sběr přírodnin (20 min.) Představení mandal, poznávání listnatých a jehličnatých stromů (10 min) Cesta zpět do školy a reflexe, krátké dotazníky pro žáky (10. min) Žáci se seznámí s obsahem programu a rozdělí se do skupin. Nejprve si žáci zopakují a procvičí pomocí obrázkových karet listnaté a jehličnaté stromy. Prohlíží si knihy o stromech. Přiřazují listy ke stromům. Po zopakování učiva jsou žáci seznámeni s tvorbou Jamese Brunta a s uměleckým směrem land art. Následuje společná vycházka do lesa a sběr přírodnin (toho, co patří ke stromu). Žáci společně tvoří mandaly z přírodnin. Po dokončení a sestavení mandal, žáci představují své výtvary, poznávají přírodniny a přiřazují je ke správným stromům. Stromy třídí na jehličnaté a listnaté. Dále následuje hodnocení díla. Nakonec žáci vyplní krátké dotazníky.
výtvarná činnost:	vytváříme barevné mandaly z přírodnin nasbíraných v lese, skrze tvorbu poznáváme listnaté a jehličnaté stromy, seznamujeme se s uměleckým směrem land art

Metodický list integrace výtvarné výchovy do prvouky skrze dílo výtvarnice Jamese Brunta	
název díla:	Podzimní listí
vznik díla:	období tvorby podzim 2017
technika:	land art
  Obrázek 11: Dílo Jamese Brunta 1 Obrázek 12: Dílo Jamese Brunta 2 (dostupné z: https://www.demilked.com/natural-art-mandalas-james-brunt/)	
popis:	Zachycení podzimní přírody: mandaly z barevného opadaného listí. Dílo vzniklo land artem z podzimních přírodnin.
motiv:	• Autor ve svých dílech nejčastěji zachycuje krásu přírody tvorbou fascinujících mandal z přírodnin. • V jeho tvorbě se nejvíce vyskytují mandaly a jiné uklidňující obrazce. Používá různé druhy přírodnin. Mezi nejčastější patří kameny, listy, mušle, šišky a další dary přírody. Díla autora mají fascinující nádech a zanechávají pocity klidu.
zdroj:	<i>James Brunt: Artist</i> [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: http://www.jamesbruntartist.co.uk/#contactJames <i>DeMilked</i> [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: https://www.demilked.com/natural-art-mandalas-james-brunt/

5.4 Matematika

5.4.1 Portrét z násobků

Program Portrét z násobků integruje vyučovací předmět výtvarná výchova do předmětu matematiky. Tento program je určen pro žáky třetího ročníku základní školy, ale mohl by být aplikován v rámci opakování učiva i u žáků ročníku čtvrtého a pátého. Vzdělávacím záměrem tohoto programu je, aby žáci pomocí výtvarné činnosti aplikovali znalosti učiva z předmětu matematika. Cílem výtvarné činnosti je netradiční kresba portrétu pomocí číslic a seznámení s tím, jak se portrét tvoří. Cílem v předmětu matematika je upevnění a procvičení si malé násobilky. Očekávaným výstupem v tomto programu je prostřednictvím kresby portrétu, práce s linií a plochou, upevnění si znalostí malé násobilky, procvičit si přiřazování násobků k jednotlivým číslům a řezání násobků. Další součástí této kapitoly je seznámení s mou inspirací pro výtvarnou činnost, představení umělce a výtvarné techniky, popis a postup činnosti realizované s žáky třetího ročníku, dále přikládám potřebný materiál k činnosti a metodický list programu. Tvoření z násobků je v závěru hodnoceno reflexí žáků. Žáci program hodnotili pomocí krátkých dotazníků.

Umělec Phil Hansen byl mou inspirací pro tento program. Phil Hansen je americký umělec, který během své umělecké cesty prodělal vážné onemocnění, kdy mu byl diagnostikován nervový třes v ruce, i přesto nadále výtvarně tvoří. Phil Hansen je známý svou netradiční tvorbou, a to zejména ve volbě nekonvenčních materiálů, ze kterých jeho díla vznikají. Svá díla tvoří např. skládáním z písmen a číslic, ale také skládáním z jiných netradičních materiálů jako jsou sirky, slanina, kelímky a mnohé další. Portréty z písmen a číslic jsou tvořeny většinou černým fixem na bílý podklad. Ve svých výtvarných dílech nejčastěji zachycuje portréty významných osobností či veřejně známé události. Jeho díla jsou velkých rozměrů a většina děl je zaznamenána na videích. Video mají ukazovat umění akce a proces tvorby díla, ne pouze výsledek práce umělce. A právě tvoření portrétů pomocí skládání písmen a číslic mě inspirovalo pro program Portrét z násobků.

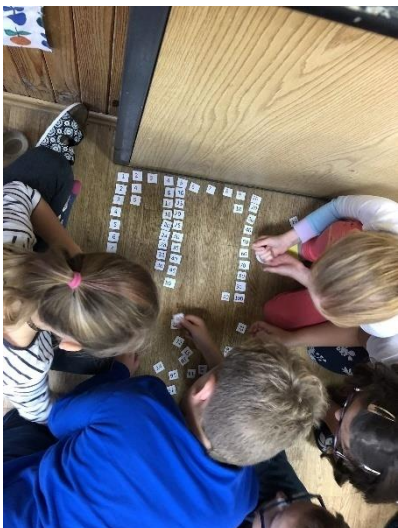
Kresba fixem je specifická pro svou stejnoměrnou a sytou stopu, proto je vhodná pro práci s písmem. Fix nebo také flomaster je označení pro pero s hrotem z plsti. Hrot

je nasycován rychle zasychající barvou. Existují různé šířky hrotů zanechávající různou stopu. V dnešní době je možné sehnat širokou škálu barev (Bauer, 1996, s. 66).

Portrét je výtvarné dílo zachycující zobrazení osoby výjimečně i zvířete. Portrét je zobrazení podoby buď celé postavy, nebo proporcí obličeje člověka. Velkou roli v kresbě portréту hraje rozvržení linií a ploch. Kresba portréту je velmi složité a vrcholné dílo umění (Bauer, 1996, s. 162).

Potřebným materiálem k matematice jsou tabulky malé násobilky a předem připravené rozstříhané kartičky s násobky. Tabulky násobilky jsem volila jako pomůcku k tvoření portréту, pro lepší orientaci v jednotlivých násobcích. K výtvarné činnosti je potřeba papír (volila jsem formát A4), tužka a barevné fixy. Každý žák vytváří svůj portrét z násobků.

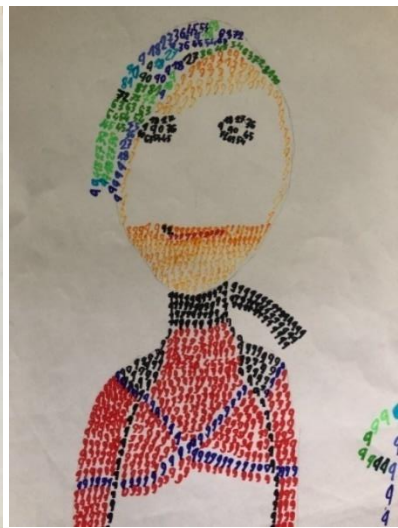
V úvodu vyučovací hodiny matematiky jsme si s žáky řekli, co nás čeká. Nejprve jsme si společně vyjmenovali jednotlivé násobky malé násobilky. Každý dostal předem připravenou tabulku s násobkou. Poté každý z žáků dostal část kartiček s napsanými násobky malé násobilky. Děti měly za úkol společně sestavit z kartiček velkou tabulku malé násobilky. Po společné kontrole jsme si přidělili čísla. Každý žák si vybral, se kterými násobky bude dále pracovat a vybarvil si sloupeček násobků ve své tabulce malé násobilky. (10 min.) Když jsme si řekli všechny násobky a sestavili velkou tabulku násobků, následovalo seznámení s umělcem. Žákům byl představen umělec Phil Hansen a jeho tvorba portrétů pomocí písmen a číslic (5 min.). Po prohlédnutí umělcových děl jsme si vysvětlili, jak se tvoří portrét. Každý žák dostal papír a společně jsme si nejprve tužkou předkreslili tvar hlavy a do ní si rozvrhli, kde budou jednotlivé proporce. Společně jsme si pomocí linií rozdělili portrét na jednotlivé plochy, které budou následně zaplňovány násobky. Dále už tvořil každý samostatně a pomocí flomasteru zaplňoval jednotlivé plochy svými vybranými násobky. Autor tvořil portréty pouze černým fixem, já jsem pro děti volila jednodušší variantu, a to tvoření barevnými flomastery. Žáci tedy vyplňovali jednotlivé plochy portréту pomocí vypisování barevných násobků. V závěru jsme si své práce společně ukázali a prozradili si, jaké násobky ukrývají. Hotové portréty jsme si vystavili ve třídě. (25 min.) Na konci vyučovací hodiny žáci dostali k vyplnění krátké dotazníky k hodnocení naší společné práce. (5 min.)

Obrázek 13: Tvoření z násobků
(archiv autora)

Obrázek 14: Portrét z
násobilky 1 (archiv autora)

Obrázek 15: Portrét z násobilky
2 (archiv autora)

V krátkých dotaznících žáci hodnotili, jak byli spokojeni s programem či vyučovací hodinou. Skoro všichni žáci až na jednoho volili možnost, že se jim program líbil. Dále jsem se dotazovala, jestli se pro ně program jevil zábavně. Většina odpověděla, že byl program zábavný, pouze jeden žák volil možnost, že neví, zda to byla zábava. Další otázkou v dotazníku jsem se chtěla dozvědět, zda byla pro děti vyučovací hodina neobvyklá. Podle jednoho žáka nebyl program neobvyklý, někteří volili možnost, že neví, většina však považovala program za neobvyklý. Dále jsem se v dotazníku žáků ptala, jestli byl pro ně program obtížný. Osm žáků z deseti odpovědělo, že nebyl program složitý. Další otázkou jsem zjišťovala, zda tento program byl pro žáky něco nového. Všichni zúčastnění volili možnost ano. V závěrečné fázi dotazníků děti uváděly konkrétní slovo, co se jim v hodině líbilo a co se jim nelíbilo. Děti uváděly různé odpovědi. Líbilo se jim malování, kreslení, výrobky, obrázky umělce, barevné fixy, malování násobilkou nebo také všechno. U otázky, co se jim nelíbilo, žáci uváděli např. psaní, rušení spolužáků, že práce trvala dlouho nebo nenašli nic, co by se jim nelíbilo.

The image shows six student evaluation forms for a program called "Portrét z násobků" (Portrait from multiplication). Each form is for a different student: Emma, VIKY, Alu, Ganda, RADA, and Lucie. They all used the same set of questions and smiley face rating system.

Form 1: Emma, třída: 3.

Vyber vhodnou odpověď

Jak se ti program líbí? ☒ 😊 ☐ 😐 ☐ ☹️

Byl program zábavný? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? vírobky

Co se ti nelíbilo? /

Form 2: VIKY, třída: 3

Vyber vhodnou odpověď

Jak se ti program líbí? ☒ 😊 ☐ 😐 ☐ ☹️

Byl program zábavný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? Malování

Co se ti nelíbilo? nic

Form 3: Alu, třída: 3

Vyber vhodnou odpověď

Jak se ti program líbí? ☒ 😊 ☐ 😐 ☐ ☹️

Byl program zábavný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? Malování, roztahování

Co se ti nelíbilo? KAROLINA!

Form 4: Ganda, třída: 3

Vyber vhodnou odpověď

Jak se ti program líbí? ☒ 😊 ☐ 😐 ☐ ☹️

Byl program zábavný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? obrazek

Co se ti nelíbilo? nic

Form 5: RADA, třída: 3

Vyber vhodnou odpověď

Jak se ti program líbí? ☒ 😊 ☐ 😐 ☐ ☹️

Byl program zábavný? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? Malování

Co se ti nelíbilo? NĚKDE KNIŽKA

Form 6: Lucie, třída: 3.

Vyber vhodnou odpověď

Jak se ti program líbí? ☒ 😊 ☐ 😐 ☐ ☹️

Byl program zábavný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? malování

Co se ti nelíbilo? se do bylo dlouho

Obrázek 16: Hodnocení programu Portrét z násobků (archiv autora)

Tento program hodnotím velmi kladně. Žáky velmi zaujal umělec a jeho tvorba. Jeho tvorbu a videa chtěli sledovat ještě pár následujících dní. Děti program bavil, byl pro ně zábavný i neobvyklý. Po realizaci programu bych dala větší časový prostor pro vlastní tvorbu a vymyslela práci nebo aktivitu navíc pro rychlé žáky. Během tvorby portrétu bylo velmi znát, kteří žáci malou násobilku už znají a umí jednotlivé násobky z paměti, a kteří ne a potřebují častou dopomoc v tabulce malé násobilky. Žáci, kteří násobky umí z paměti, byli s prací rychle hotoví a stihli ji v rámci jedné vyučovací hodiny dokončit. Ti, kteří ještě nejsou v násobilce tolik zdatní, svou práci dokončit nestihli a jevila se pro ně zdlouhavě.

Metodický list integrace výtvarné výchovy do matematiky		
název:	Portrét z násobků	
třída:	třetí	
fáze hodiny:	aplikační	
časová dotace:	45 min. (1 vyučovací hodina)	
výtvarná technika:	portrét, kresba fixem	
výtvarná výchova	cíl:	kresba fixem, práce s linií a plochou, tvorba portrétu
	učivo:	portrét, kresba fixem, rozpoznání rozdílů mezi linií a plochou
	očekávané výstupy:	Žák pracuje s linií a plochou, tvoří portrét osoby, organizuje vlastní výtvarné činnosti, uplatňuje vlastní fantazii a výtvarné prostředky.
matematika	cíl:	zopakování a procvičení si malé násobilky
	učivo:	malá násobilka
	očekávané výstupy:	Žák rozpozná jednotlivé násobky. Umí je seřadit, jak po sobě následují, umí násobky přiřadit ke správnému číslu.
klíčové kompetence:		k řešení problémů (žák samostatně řeší problémy, vyhledává násobky v tabulce malé násobilky), komunikativní (žák vyjadřuje své myšlenky, zapojuje se do diskuze, komunikuje se spolužáky), pracovní (využívá pracovní materiál bezpečně a účinně)
pomůcky a materiál:		tabulky malé násobilky, rozstříhané násobky, papír A4, tužka, fixy
postup ve vyučovací hodině:		Opakování malé násobilky, práce s tabulkou malé násobilky, řazení násobků, přiřazování násobků ke správnému číslu. (10 min.) Seznámení s umělcem a jeho dílem, seznámení s tvorbou portrétu. (5 min.) Tvorba portrétu z jednotlivých násobků, kresba tužkou, fixem. (25 min.) Reflexe, krátké dotazníky pro žáky. (5. min) Nejprve si žáci zopakují a procvičí pomocí tabulek malou násobilku. Každý žák dostane lístečky s různými násobky a

	společně je přiřazují ke správným číslům a řadí je. Poté jsou žáci seznámeni s tvorbou umělce (Phil Hansen) a s tvorbou portrétu. Následně si každý vybere číslo, s jehož násobky bude dále pracovat. Každý žák pracuje samostatně na svém portrétu. Nejprve si tužkou připraví linie portrétu, které následně bude vyplňovat různě barevnými násobky. Násobky žáci vypisují fixem. Po dokončení portrétu z násobků, žáci představí svůj portrét a prozradí své ukryté násobky. Společně práci ve třídě vystavíme. Zhodnotíme naše díla, jestli se nám také povedl portrét pomocí číslic zachytit. Nakonec žáci vyplní krátké dotazníky.
výtvarná činnost:	Kresba linií, tvorba portrétu, vyplňování jednotlivých ploch různě barevnými násobky (každý žák jedno číslo a k němu jeho násobky, svůj portrét), poznáváme tvorbu portrétu, kresbu fixem

Metodický list integrace výtvarné výchovy do matematiky skrze dílo umělce Phila Hansena	
název díla:	Portrét Van Gogha
vznik díla:	období tvorby rok 2011
technika:	kresba lihovým fixem
 <i>Obrázek 17: Dílo Phila Hansena</i> (dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=v65x5cq8wvg)	
popis:	Netradiční tvorba portréty, portréty tvořené z číslic a písmen. Dílo vzniklo kresbou lihovým fixem.
motiv:	• Autor ve svých dílech nejčastěji zachycuje portréty známých osobností či mediálně známé události. • Umělec je mezinárodně známý zejména svým netradičním uměním, ve kterém nezachycuje pouze výsledek své práce, ale i proces tvorby svého díla. Procesy tvorby díla jsou zaznamenávány na videa. Autor se zabývá akční tvorbou. • Phil Hansen ke své tvorbě využívá nekonvenční materiál např. skládání obrazů z písmen a číslic, skládání ze sirek, ze slaniny, žízal, kelímků a mnohé další.
zdroj:	<i>Eaglestalent: Phil Hansen</i> [online]. 2018 [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: https://eaglestalentmanagement.com/keynote-speakers/phil-hansen/beyond-the-keynote/ <i>Phil Hansen</i> [online]. [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: https://www.philinthecircle.com/

5.4.2 Geometrické město

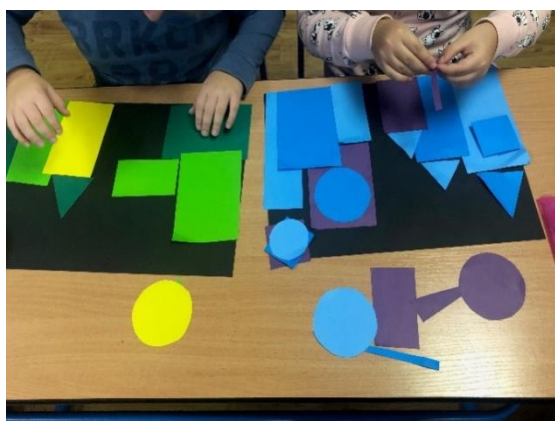
Geometrické město je program, který integruje vyučovací předmět výtvarná výchova do předmětu matematiky. Tento program byl tvořen pro žáky druhého ročníku základní školy. Vzdělávacím záměrem v tomto programu je, aby žák pomocí výtvarné činnosti aplikoval znalosti učiva z předmětu matematika, konkrétně geometrie. Cílem výtvarné činnosti je tvorba barevné koláže z geometrických útvarů. V předmětu matematika je cílem zopakování a procvičení geometrických útvarů a jejich vlastností. Očekávaným výstupem v tomto programu je prostřednictvím tvorby geometrického města formou koláže z geometrických útvarů zopakování si znalostí z geometrie, rozpoznávání geometrických útvarů a poznávání jejich vlastností. V následující části kapitoly uvádím seznámení s mou inspirací pro tento program a výtvarnou činnost, představení umělce a výtvarné techniky, popis a postup činnosti realizované s dětmi druhého ročníku, dále uvádím potřebný materiál k činnosti a metodický list programu. Tvoření měst z geometrických útvarů je na konci kapitoly hodnoceno reflexí žáků. Žáků jsem se dotazovala formou krátkého rozhovoru.

Umělec Štěpán Málek mě inspiroval svou tvorbou pro tento program. Štěpán Málek je český umělec, který není jen malíř, ale také kreslíř, sochař, grafik, básník, zpěvák, skladatel i pedagog. Umělec ve své tvorbě upřednostňuje geometrii. Z tohoto důvodu jsem volila právě jeho jako ukázkou pro tvorbu do předmětu geometrie. Díla tvoří z různých materiálů jako je kov, kámen, dřevo, sklo, plast i papír. Jeho díla jsou různá. Obrazy, které jsem uvedla ve svém programu jako inspiraci, tvoří olejovou malbou na plátno. Pro žáky jsem ale volala tvorbu koláže z barevného papíru. Společné v tvorbě s umělcem je pouze tvoření ve sféře geometrie z geometrických útvarů.

Koláž je obraz vytvořen lepením různých druhů papíru, ale i textilií. Obraz může být tvořen z novinového papíru, tapet, vinět, barevného papíru nebo z různých druhů látek. Koláž tvoří různé části natrhaného nebo nastříhaného materiálu, které spolu vytváří nový celek (Trojan, Mráz, 1996, s. 99).

Materiál, který je k programu potřeba, je následující. K matematice to jsou geometrické útvary. Geometrické útvary jsem si předem připravila z různých barevných papírů. K výtvarné činnosti je potřeba papír (formát A3), volila jsem černý podklad, barevné papíry, geometrické útvary z barevných papírů, nůžky a lepidlo.

Na začátku vyučovací hodiny matematiky jsme si s žáky řekli, co nás v průběhu čeká. Nejdříve jsme si společně na tabuli zopakovali, jaké geometrické útvary známe a popsali, jak vypadají, kolik mají stran a co je pro ně typické. Po zopakování geometrických útvarů žáci pracovali ve skupině s připravenými geometrickými útvary. Jejich úkolem bylo rozřadit je na jednotlivé geometrické útvary a popsat je. (10 min.) Po společné kontrole jsme si ukázali, co lze z geometrických útvarů vytvořit. Žákům byl představen umělec Štěpán Málek a jeho tvorba ve sféře geometrie. (5 min.) Po prohlédnutí umělcových děl jsme si vysvětlili, co je to koláž a jak se tvoří. Společně jsme si povídali o barvách a jejich dělení. Tvořili jsme pomocí připravených geometrických útvarů barevné rodiny, poznávali jsme, které barvy k sobě patří. Poté každý žák dostal černý papír a vybral si z barevných rodin geometrické útvary, ze kterých bude tvořit geometrické město. Dále tvořil každý žák samostatně a pomocí geometrických útvarů sestavoval na papír své město. Geometrické útvary jsem měla pro žáky předem připravené, ale žáci si mohli dotvořit i své vlastní. Autor tvořil své obrazy z geometrických útvarů olejovými barvami, my jsme využili barevný papír k tvorbě koláže. S žáky jsme si ukázali, jak je možné na papír geometrické útvary skládat, používat různé velikosti, nebát se tvary nechat překrývat a vkládat do sebe. Svá geometrická města jsme si společně ukázali a pověděli si, jaké geometrické útvary ukrývají. Hotová města jsme si spojili v jedno velké město ve třídě. (25 min.) Na konci vyučovací hodiny jsem se žáků dotazovala na hodnocení programu formou krátkého rozhovoru. (5 min.)

Obrázek 18: Tvorba měst 1 (archiv autora)

Obrázek 19: Tvorba měst 2 (archiv autora)

Obrázek 20: Geometrická města 1

(archiv autora)

Obrázek 21: Geometrická města 2

(archiv autora)

Hodnocení dětmi proběhlo formou rozhovoru. V závěrečném hodnocení jsem se žáků ptala, jak se jim program či vyučovací hodina líbila. Komu se líbila, stoupnul si. Kdo neví, zůstal sedět. Komu se nelíbila, sedl si na zem. Programu se zúčastnilo celkem deset dětí. Většina dětí si stoupla, takže se jim tvoření geometrických měst líbilo, pouze dva žáci si sedli na zem, protože je tvoření nebavilo a nelíbilo se jim. Stejnou formou jsem se dotazovala, zda byl pro ně program zábavný. Výsledek byl velmi podobný, většinu program bavil, pouze dva žáci zůstali sedět, že neví. Mou další otázkou bylo, zda pro ně tvoření o geometrii bylo neobvyklé. U této otázky již děti váhaly. Jeden žák volil odpověď, že neví, třem žákům neobvyklý nepřišel a šesti žákům naopak ano. Dále jsem se zúčastněných ptala, jestli byl pro ně program obtížný. Skoro všichni žáci si sedli na zem na znamení, že program obtížný nebyl, až na jednoho žáka, který zůstal stát, protože pro něj byl program složitý. Další otázkou jsem zjišťovala, zda to bylo pro žáky něco nového. U této otázky to přišlo nové pouze dvěma žákům, ostatní volili možnost ne. V závěrečné fázi dotazníků děti měly říct, co se jim v hodině líbilo nejvíce a co se jim naopak nelíbilo. Žáci uváděli různé odpovědi, někteří bohužel opakovali odpovědi předchozích spolužáků. Pro příště bych k hodnocení volila opět dotazníkovou formu. Většina žáků odpovídala, že se jim líbilo všechno, ale také lepení, výrobky a barevné město. U otázky, co se jim nelíbilo, všichni žáci odpověděli, že nebylo nic, co by se jim nelíbilo. Což mi přišlo zvláštní, když vezmu v potaz první odpovědi některých žáků, kteří tvrdili, že se jim program nelíbil.

Mé hodnocení programu je velmi pozitivní. Program se stihl v daném časovém harmonogramu a nebylo potřeba větších úprav. Děti program bavil, velmi se jim líbilo sestavování barevných rodin a geometrických měst. Po realizaci programu bych nedělala žádné větší úpravy. Jediné, co bych v tomto programu měnila, je závěrečné hodnocení dětí. Volila bych opět formu dotazníků, protože někteří žáci raději opakovali odpovědi předchozích, než aby vymysleli svou vlastní odpověď.

Metodický list integrace výtvarné výchovy do matematiky		
název:	Geometrické město	
třída:	druhá	
fáze hodiny:	aplikační	
časová dotace:	45 min. (1 vyučovací hodina)	
výtvarná technika:	koláž z barevného papíru	
výtvarná výchova	cíl:	tvorba koláže z barevných geometrických útvarů, poznávání barev
	učivo:	práce s barevným papírem, koláž, odstíny barev
	očekávané výstupy:	Žák pracuje s barevným papírem, tvoří barevnou koláž z geometrických útvarů, organizuje vlastní výtvarné činnosti, uplatňuje vlastní fantazii a výtvarné prostředky.
prvouka	cíl:	zopakování a procvičení geometrických útvarů
	učivo:	geometrické útvary
	očekávané výstupy:	Žák vyjmenuje geometrické útvary, umí je popsat. Umí je správně rozlišit a pojmenovat.
klíčové kompetence:		komunikativní (žák vyjadřuje své myšlenky, zapojuje se do diskuze, komunikuje se spolužáky), sociální a personální (žák pracuje ve skupině, podílí se na utváření příjemné atmosféry), pracovní (využívá pracovní materiál bezpečně a účinně)
pomůcky a materiál:		geometrické útvary z barevného papíru, barevné papíry, papír A3, nůžky, lepidlo
postup ve vyučovací hodině:		Opakování, práce na tabuli, poznávání a popis geometrických útvarů, třídění geometrických útvarů z barevného papíru (10 min.) Seznámení s umělcem a jeho dílem (5 min.) Tvorba papírové koláže z geometrických útvarů, vytváření města z geometrických útvarů, rozlišování odstínů barev, kombinování barev a kompozice (25 min.) Reflexe, dotazování formou rozhovoru (5 min.) Nejprve si žáci společně zopakují geometrické útvary. Společně pracují na tabuli, poznávají geometrické útvary

	a popisují je. Poté společně třídí a poznávají geometrické útvary z barevného papíru. V další části programu jsou žáci seznámeni s tvorbou umělce Štěpána Mála. Dále pracuje každý žák samostatně. Děti tvoří na formát papíru A3 své geometrické město. Každý žák pomocí geometrických útvarů tvoří barevnou kompozici geometrického města. Geometrické útvary mají připravené z předešlého úkolu, další si vytváří dle vlastní představy samostatně. Rozlišují a vhodně kombinují barevné odstíny, geometrické útvary vlepují na papír a tvoří barevnou koláž města. Po dokončení tvorby měst spojíme všechny díla do jednoho velkého geometrického města. Společně si práci prohlédneme a hledáme ukryté geometrické útvary. V závěru programu žáci hodnotí program formou rozhovoru s učitelem.
výtvarná činnost:	vytváříme koláž z barevného papíru (z geometrických útvarů), poznáváme vlastnosti koláže, třídíme odstíny barev

Metodický list integrace výtvarné výchovy do matematiky skrze dílo umělce Štěpána Mála	
název díla:	Geometrie
vznik díla:	období tvorby rok 2013
technika:	olej na plátně
 Obrázek 22: Dílo Štěpána Mála (dostupné z: http://www.obrazy-galerie.cz/obrazy-kresby-malek-stepan-geometricke-tvary-3.-1085.html)	
popis:	Souhra geometrických tvarů, obrazy tvořeny pomocí geometrie a geometrických útvarů.
motiv:	• Umělec Štěpán Málek je známý jako sochař, malíř, kreslíř, grafik i pedagog. • Autor ve svých dílech nejčastěji tvoří ve sféře geometrie. Pracuje se širokou škálou materiálu (papír, kámen, kov, dřevo, sklo, plast, papír i keramika). • Jeho díla jsou souhrou geometrických útvarů, každé jeho dílo má jasná pravidla. Autor pracuje s různými geometrickými útvary a vztahy barevných ploch.
zdroj:	<i>Jihlava: Geometria rare anima est - Štěpán Málek</i> [online]. [cit. 2019-11-01]. Dostupné z: https://www.jihlava.cz/geometria-rare-anima-est-stepan-malek/ms-117394/p1=117394 <i>Obrazy - galerie: Galerie obrazů, kreseb a grafiky v Praze</i> [online]. [cit. 2019-11-01]. Dostupné z: http://www.obrazy-galerie.cz/obrazy-kresby-malek-stepan-geometricke-tvary-3.-1085.html

5.5 Český jazyk

5.5.1 Vyjmenovaná slova v obrazech

Programem Vyjmenovaná slova v obrazech jsem se snažila o propojení předmětů český jazyk a výtvarná výchova. Program je určen pro žáky třetího ročníku základní školy, využít je však možno i ve vyšších ročnících. Vzdělávacím záměrem tohoto programu je, aby se žák naučil a osvojil si znalosti učiva z předmětu český jazyk pomocí výtvarné činnosti. Cílem výtvarné činnosti je využití kombinované techniky ke tvorbě obrazu z vodových barev a potištěného papíru. Cílem v předmětu český jazyk je seznámení a procvičení si vyjmenovaných slov po B. Očekávaným výstupem je znalost vyjmenovaných slov, rozpoznání slov příbuzných a správné přiřazení slov k danému vyjmenovanému slovu. U výtvarné výchovy je to využití textu a potištěného papíru jako součást obrazu tvořeného vodovými barvami. Do této kapitoly je také zahrnuta inspirace pro následnou výtvarnou činnost, seznámení s umělcem a jeho dílem, seznámení s výtvarnou technikou. Dále v kapitole uvádím popis a postup činnosti realizované s žáky, také uvádím materiál, který je k činnostem potřebný a metodický list programu. Program je v závěru hodnocen reflexí žáků. Žáci hodnotili program pomocí krátkých dotazníků. Hodnocení žáků je doplněno mou vlastní reflexí.

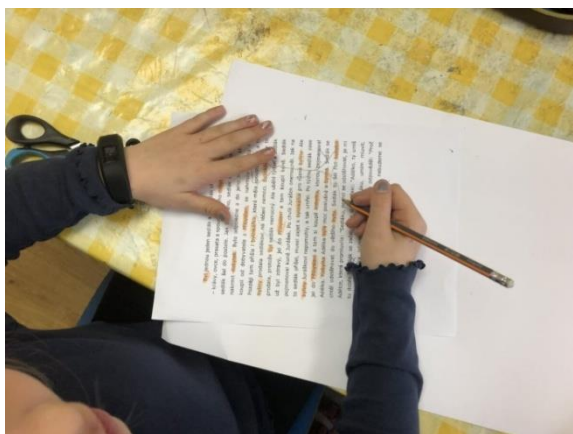
Pro tento program mě inspiroval umělec Larry Reynolds. Tento umělec s oblibou pracuje se smíšenými médii. Ve své tvorbě rád proměňuje knihy, pohlednice, texty v něco jiného než pro co jsou určeny. Jeho díla jsou většinou vtipného rázu. Larry Reynolds je členem neziskové umělecké organizace skupiny Art Esprit v Rochesteru v New Hampshire. Také je účastníkem mailartových projektů. Ve své tvorbě využívá text jako dekoraci doplněnou akvarelovou malbou (Schwakeová, 2014, s. 111).

Kombinovanou technikou se rozumí tvorba smíšená z více výtvarných technik. Malba akvarelem a vodovými barvami, kterou jsem již zmiňovala v předchozích kapitolách je v tomto případě doplněna formou textu jako dekorace. Žáci zakomponují část textu do svého obrazu, který budou tvořit pomocí vodových barev.

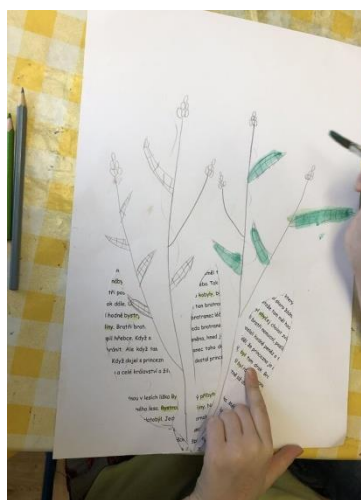
Potřebným materiálem k předmětu český jazyk jsou vytištěné texty s vyjmenovanými slovy po B a pastelky. Je možné okopírovat žákům různé texty

z pracovních sešitů či doplňovačky, části pohádek či povídek. Já jsem volila formu krátkých povídek. Tyto povídky jsou tvořeny záměrně z vyjmenovaných slov. Možnosti volby textu jsou různé. K výtvarnému tvoření potřebujeme papír (volila jsem formát A3), tužku, nůžky a lepidlo, texty z českého jazyka, vodové barvy, štětce a vodu.

Úkolem žáků bylo vytvořit obraz inspirovaný vyjmenovanými slovy a povídkou z nich. Na začátku vyučovací hodiny jsme si s žáky nejprve vyjmenovali a zopakovali vyjmenovaná slova (po B). Poté si každý žák vybral jeden vytištěný text s povídkou. Pro následnou tvorbu jsem měla připraveny čtyři různé povídky s vyjmenovanými slovy. Nejdříve jsme si společně všechny povídky přečetli, společně jsme si pověděli, o čem povídky byly. Poté pracoval každý žák samostatně a vyhledával ve svém textu vyjmenovaná slova a slova k nim příbuzná, která následně vybarvoval pastelkou. (15 min.) V další fázi jsme si představili umělce a ukázali si jeho tvorbu. (5 min.) Po ukázce byla žákům vysvětlena další práce s textem. Nejprve si žáci připomněli, o čem jejich povídky byly a která vyjmenovaná slova se v nich ukrývala. Každý se měl zamyslet, co by ze svého textu mohl vytvořit. Následný obraz by měl ztvárňovat některé vybrané vyjmenované slovo z povídky. (5 min.) Po vysvětlení práce přešli žáci k vlastní tvorbě. Nejdříve si pomocí obyčejné tužky předkreslili část jejich plánovaného obrazu na text povídky (např. býk, liška Bystrouška, bylina apod.). Poté své vyjmenované slovo (obrázek) vystříhli a nalepili jej na připravený papír formátu A3. (20 min.) V další fázi si žáci pomocí tužky rozvrhnuli, jak bude jejich obraz doplněný textem vypadat. Poté následovala tvorba s vodovými barvami. (25 min.) Na konci vyučovací hodiny či programu jsme si společně obrazy ukázali a každý vysvětlil, jaké vyjmenované slovo pomocí obrazu ztvárnil. Po společném hodnocení žáci vyplnili krátké dotazníky k ohodnocení programu. (10 min.)

Obrázek 23: Tvorba z textu 1 (archiv autora)

Obrázek 24: Tvorba z textu 2
(archiv autora)

Obrázek 25: Vyjmenovaná slova v obrazech (archiv autora)

V závěrečných dotaznících, které žáci vyplňovali, jsem zjišťovala, jak se dětem program líbil, jestli byl pro ně zábavný, zda to pro ně bylo něco nového či neobvyklého apod. Celkem se programu účastnilo deset žáků třetího ročníku. Děti hodnotily opět nejprve pomocí smajlíků. Všichni žáci volili usměvavého smajlíka, takže se jim připravený program líbil. Nikdo z žáků nevybral jinou možnost, byli tedy s náplní programu velmi spokojeni. Další otázkou v dotazníku, jsem zjišťovala, zda byl pro ně program zábavný. V této otázce všichni žáci vybrali možnost ano, pro všechny žáky se jevil program zábavně. U otázky, kde jsem zjišťovala neobvyklost vyučování, již odpovídali různě. Polovině žáků připadal program neobvyklý, tři žáci si nebyli jistí neobvyklostí programu, a proto volili možnost nevím. Pouze dva žáci volili možnost ne, program jim tedy neobvyklý nepřišel. Dále jsem v dotazníku zjišťovala obtížnost programu. Skoro všichni zúčastnění až na jednoho žáka volili možnost ne, program jim nepřišel nijak složitý ani obtížný. Pro většinu dětí byl tento program něco nového, pouze jeden žák odpověděl ne a dva žáci si nebyli jistí. V závěru dotazníku měli žáci krátce napsat, co se jim v realizovaném programu líbilo a co se jim naopak nelíbilo. Děti uváděly, že se jim např. líbilo malování, kreslení, vyrábění obrázku, čtení povídek, stříhání textu. Většina zmiňovala spíše výtvarnou činnost než český jazyk. Naopak u otázky, co se jim nelíbilo, byl více zmiňován právě český jazyk a čtení, vyjmenovaná slova a velmi často žáci uváděli, že nebylo nic, co by se jim během programu nelíbilo.

The image shows six student feedback forms for a drawing program. Each form includes a student's name, class (3), and answers to questions about the program's enjoyment, novelty, and difficulty. The forms are for students: Tama, Sárka, Lucka, Emojka, Klára, and Rádka.

Form 1: Tama, třída: 3

Jak se ti program líbil? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program zábavný? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? vyřezávání obrázků

Co se ti nelíbilo?

Form 2: Sárka, třída: 3

Jak se ti program líbil? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program zábavný? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? Malovat

Co se ti nelíbilo?

Form 3: Lucka, třída: 3

Jak se ti program líbil? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program zábavný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? Kreslení

Co se ti nelíbilo? Čas

Form 4: Emojka, třída: 3

Jak se ti program líbil? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program zábavný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? výtvary

Co se ti nelíbilo?

Form 5: Klára, třída: 3

Jak se ti program líbil? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program zábavný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? nevim stříhat, škrt

Co se ti nelíbilo? nic

Form 6: Rádka, třída: 3

Jak se ti program líbil? ☒ ano ☐ ne ☐ nevím

Byl program zábavný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program neobvyklý? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Byl program obtížný? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Bylo to něco nového? ☐ ano ☒ ne ☐ nevím

Co se ti líbilo? malování

Co se ti nelíbilo?

Obrázek 26: Hodnocení programu Vyjmenovaná slova v obrazech
(archiv autora)

Já tento program hodnotím velmi pozitivně. Žákům se realizovaný program velmi líbil, většina uváděla, že to pro ně byla zábava, což bylo také jedním z účelů zařazení programu do běžné výuky. Pro žáky jsou tyto programy velmi lákavé svou neobvyklostí. Pro většinu z nich je to něco nového a rádi se na programu podílejí. Skoro všichni žáci uváděli, že pro ně program nebyl obtížný. Z mého pohledu v jedné fázi byl velice obtížný. V první fázi, kdy jsme společně četli povídky a vyhledávali vyjmenovaná slova, nebyl žádný problém. Všichni se aktivně zapojovali, věděli si rady. Největší obtíže jsem zaznamenala při vysvětlování výtvarné práce. Práci jsem musela žákům vysvětlovat vícekrát, než došlo k úplnému pochopení zadání. Nakonec však žáci pochopili záměry mého výtvarného programu a výsledek jejich snažení mě velmi překvapil a potěšil. Po realizaci programu bych nejspíše nic v jeho fázích neměnila. Časová dotace dvou vyučovacích hodin byla pro žáky dostačující. Jediné v čem bych si dala větší pozor, je vysvětlení zadání práce. Během výtvarné tvorby je třeba včas žáky oprostít od práce s obyčejnou tužkou (při tvorbě návrhu své práce) a přejít k samotné malbě vodovými barvami. Myslím si, že některým žákům tato práce pomohla lépe si představit význam některých vyjmenovaných slov.

Metodický list integrace výtvarné výchovy do českého jazyka		
název:	Vyjmenovaná slova v obrazech	
třída:	třetí	
fáze hodiny:	aplikační	
časová dotace:	90 min. (2 vyučovací hodiny)	
výtvarná technika:	text jako součást tvorby, malba vodovými barvami	
výtvarná výchova	cíl:	práce s potištěným papírem, malba vodovými barvami, zakomponování textu do obrazu
	učivo:	práce s barvou, míchání odstínů barev, práce s papírem
	očekávané výstupy:	Žák umí používat vodové barvy, zvládne zakomponovat text do obrazu, organizuje vlastní výtvarné činnosti, uplatňuje vlastní fantazii a výtvarné prostředky.
prvouka	cíl:	zopakování a procvičení vyjmenovaných slov po B
	učivo:	vyjmenovaná slova po B
	očekávané výstupy:	Žák umí vyjmenovat vyjmenovaná slova (po B). Zvládá je seřadit, umí přiřadit slova příbuzná.
klíčové kompetence:		komunikativní (žák vyjadřuje své myšlenky, zapojuje se do diskuze), sociální a personální (žák pracuje ve skupině, podílí se na utváření příjemné atmosféry), pracovní (využívá pracovní materiál bezpečně a účinně)
pomůcky a materiál:		text s povídkou z vyjmenovaných slov, papír A3, obyčejná tužka, pastelky, nůžky, lepidlo, vodové barvy, štětce, voda
postup ve vyučovací hodině:		Opakování vyjmenovaných slov, práce s textem, vyhledávání vyjmenovaných slov a slov příbuzných v povídce (15 min.) Seznámení s umělcem (5 min.) Vysvětlení zadání práce (5 min.) Tvorba z potištěného papíru, návrh obrazu (20 min.) Malba vodovými barvami (35 min.) Hodnocení a reflexe, krátké dotazníky pro žáky (10 min.) Nejprve si žáci zopakují a procvičí vyjmenovaná slova po B pomocí povídek z vyjmenovaných slov. Společně si povídky přečtou a vyhledají vyjmenovaná slova a slova

	příbuzná, která vybarví pastelkou. Poté jsou žáci seznámeni s tvorbou umělce (Larry Reynolds). Dále tvoří z potištěného papíru s textem povídky, žáci si tužkou navrhnu své vybrané vyjmenované slovo, které bude součástí jejich obrazu. Vystříhnou ho ze svého textu a nalepí na papír formátu A3. Následně si rozvrhnou další části své práce a pouští se do malby vodovými barvami. Na konci programu společně hodnotí a představují svou práci, následně vyplňují dotazníky ke zhodnocení programu.
výtvarná činnost:	vytváříme obraz vodovými barvami, jehož součástí je text jako forma dekorace, poznáváme vlastnosti vodových barev, třídíme teplé a studené odstíny barev

Metodický list integrace výtvarné výchovy do českého jazyka skrze dílo umělce Larryho Reynoldse	
název díla:	Larry Reynolds After Degas
vznik díla:	období tvorby od r. 2010
technika:	malba akvarelovými barvami + koláž z textu knihy
Obrázek 27: Výtvarné dílo Larryho Reynoldse (Schwake, 2014, s. 111)	
popis:	Tvorba se smíšenými médii, proměna textu jako součást malby akvarelem.
motiv:	• Autor ve svých dílech nejčastěji pracuje se smíšenými médii. • V jeho tvorbě se vyskytují části textu. Autor rád proměňuje knihy, pohlednice či jiné texty v něco jiného. Používá akvarelové barvy.
zdroj:	SCHWAKE, Susan. <i>Výtvarné dílny pro děti: 52 tvůrčích dobrodružství s kresbou, malbou, potiskem, papírem a smíšenými technikami</i> . Praha: Slovart, 2014. ISBN 978-80-7391-883-5.

5.5.2 Kam se schovala abeceda

Program Kam se schovala abeceda je integrací předmětů český jazyk a výtvarná výchova. Vzdělávacím záměrem v tomto programu je, aby žák použil znalosti učiva z předmětu český jazyk skrze výtvarnou činnost. Program je určen pro žáky prvního ročníku základní školy. Časová dotace jsou dvě vyučovací hodiny. Cílem výtvarné činnosti je tisk provázkem a míchání odstínů barev. Cílem v předmětu český jazyk je procvičení a upevnění si psací a tiskací podoby písmen. Očekávaným výstupem je tedy pomocí tvorby potisku provázkem procvičit psací a tiskací podobu písmen. Žáci se zapojením své fantazie vytvoří různě barevné obrazy využitím otisku provázku. Následně budou ve svém obraze vyhledávat tvary, které mají podobu psacího či tiskacího písmene. V další části této kapitoly uvádím inspiraci pro tento program a výtvarnou činnost, seznámení s umělcem a výtvarnou technikou, popis a postup činnosti realizované s dětmi, dále uvádím potřebný materiál k činnosti, fotografie realizace a metodický list programu. Program je v závěru hodnocen reflexí žáků. Děti vyplňovaly krátké dotazníky.

Inspirací pro tento program mi byl umělec Jackson Pollock. Jackson Pollock je americký abstraktní malíř. Tento umělec se nejvíce proslavil svými obrazy z barevných vrstev stříkanců tvořených technikou drippingu. Jeho díla vznikala pomocí nanášení silných vrstev barvy kapajícími paličkami a otvory v nádobách s barvou, jimiž kýval nad plátnem na podlaze (Schwakeová, 2014, s. 78). Inspirací byla zejména abstraktní tvorba. Ve svém programu využiji podobně vzhlízející techniku a to otisk provázku.

Otisk provázku namočeného do barvy je jedním z principů seznamujících děti s tiskem. Tyto hry s otisky však současně vyvolávají zájem žáků, probouzejí u nich výtvarnou fantazii a tvořivost (Roeselová, 1996, s. 106). K tvorbě budu využívat naředěné tempery s vodou.

Potřebným materiálem k českému jazyku jsou obrázkové karty s abecedou s tiskacími a psacími tvary písmen, lístečky s tiskacími a psacími písmeny. K výtvarné činnosti potřebujeme papír (volila jsem formát A3). Formát by mohl být i větší, záleží na dostupnosti materiálu školy. Dále jsou k výtvarné tvorbě potřeba tempery, štětce, provázky, kelímky, voda a fix.

Úkolem žáků bylo pomocí provázku nanést různě barevné tvary na papír a následně v nich hledat podobu písmen. V úvodu vyučovací hodiny jsme si s žáky nejprve představili umělce, jeho díla a způsob tvorby. (5 min.) Poté byla žákům vysvětlena jejich následující práce a výtvarná technika, kterou při ní budou využívat (otisk provázku). (5 min.) Každý žák si připravil svůj papír pro jeho tvorbu. Před používáním barev jsme si společně řekli, jak můžeme namíchat barvy. Poté si každý namíchal do kelímku svou barvu pomocí temper a vody. Následně si děti do kelímku namáčely provázek a nanášely barvu na papír. Žáci mohli zkoušet různé způsoby nanášení barvy provázkem a experimentovat tak se zanechávanou stopou provázku. Kelímky s barvou si mohli žáci mezi sebou půjčovat a vytvářet si barevné dílo podle svých vlastních představ. (30 min.) Po dokončení děl, jsme dali práce zaschnout. V další části programu přecházíme k procvičení a zopakování tiskací a psací podoby písmen. Žáci k sobě přiřazují tiskací a psací písmena a procvičují si jejich psaní. (15 min.) Dále se společně vracíme k výtvarným pracím. Společně si prohlížíme naše barevné výtvary a u toho zkoušíme hledat podobnost tvarů písmen. Žáků se ptám, kam se nám schovala písmenka z abecedy a společně se je snažíme najít. Každý ukáže, kde nějaké písmenko vidí a zvýrazní ho pomocí fixu. Dále pracuje každý žák samostatně a vyhledává ve svém výtvarném díle další písmena a zároveň ho dotváří fixem. K vyhledávání písmen mají žáci k dispozici tabulky s tiskací a psací podobou písmen. (25 min.) Na konci programu si společně prohlížíme výtvarná díla a hodnotíme naši práci. Zhotovené obrazy vystavujeme ve třídě jako abecedního pomocníka. Poté žáci dostanou krátké dotazníky, které společně vyplníme. (10 min.)

*Obrázek 28: Tvorba potisku
(archiv autora)*

Obrázek 29: Hledání písmen (archiv autora)

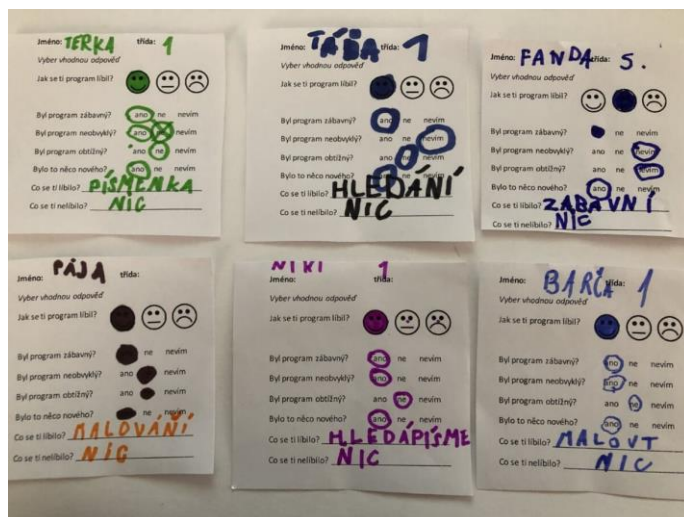
Obrázek 30: Kam se schovala abeceda 1 (archiv autora)

Obrázek 31: Kam se schovala abeceda 2 (archiv autora)

V závěru programu jsem s žáky prvního ročníku vyplnila hodnotící dotazníky. Jelikož v prvním ročníku nejsou ještě schopni všichni žáci samostatného čtení, volila jsem možnost společného vyplnění. Otázky v dotaznících jsem žákům předčítala a oni vybírali vhodné odpovědi dle svého uvážení. V závěrečných dotaznících jsem opět zjišťovala, jak se dětem program líbil, jestli byl pro ně zábavný či neobvyklý, jestli se pro ně program jevil jako obtížný a zda v něm viděli něco nového. Celkem se programu účastnilo deset žáků prvního ročníku. V první fázi děti hodnotily nejprve pomocí smajlíků. Všichni žáci až na jednoho volili možnost usměvavého smajlíka, z toho plyne, že se jim připravený program líbil. Jeden žák vybral možnost, že neví, jestli se mu program líbil. Další otázkou jsem zjišťovala, zda pro ně byl připravený program zábavný. V této otázce většina žáků vybrala možnost ano, až na jednoho žáka, který volil možnost, že neví, zda byl program zábavný. Pro většinu žáků se jevil program velmi zábavně. U další otázky jsem zjišťovala neobvyklost programu, zde žáci odpovídali různě. Pro polovinu žáků byl program neobvyklý, tři žáci nevidí neobvyklost v tomto programu a dva žáci volili možnost nevím, nebyli si jisti neobvyklostí programu. V dotazníku jsem také zjišťovala obtížnost připraveného programu. Skoro všichni zúčastnění volili možnost ne, program jim tedy nepřišel obtížný. Pouze jeden žák volil možnost ano a jeden nevěděl, zda pro něj byl program obtížný. Pro všechny žáky byl tento program něco nového, nikdo z žáků nevolil jinou možnost. V závěru dotazníku žáci psali jedním slovem, co se jim v realizovaném programu líbilo a co se jim naopak nelíbilo. Děti uváděly různé výpovědi, že se jim např. líbilo malování, barvení, hledání písmen a že to byla zábava. Většina zmiňovala spíše výtvarnou činnost,

ale i český jazyk a hledání písmenek. U otázky, co se jim nelíbilo, ve většině odpovídali slovem nic, pouze u dvou dětí se objevila odpověď hledání písmenek. Žáci hodnotili program velmi kladně.

Obrázek 32: Hodnocení programu Kam se schovala abeceda (archiv autora)

Mé hodnocení realizovaného programu je také velmi kladné. Žáci prvního ročníku byli touto neobvyklou tvorbou velmi nadšeni. Všichni pracovali s velkým nasazením a zájmem. Děti byly nejvíce nadšeny z tvorby umělce, který tvořil pomocí stříkání a nalévání barvy. Jeho díla se jim velmi líbila. U výtvarné práce se všichni aktivně zapojovali a se svou prací nechtěli končit. Následné hledání ukrytých písmen v jejich dílech už neprobíhalo u všech dětí s tak velkým nadšením. Přesto většina pracovala s velkým zaujetím a radostí ze své tvorby. Žákům se realizovaný program velmi líbil a byla to pro ně zábava. Všichni žáci uváděli, že to pro ně bylo něco nového. Pro žáky tento program nebyl nijak obtížný, všichni velice rychle pochopili svou práci a nebylo potřeba nic vícekrát vysvětlovat. U tohoto programu je třeba počítat se značným nepořádkem. Na začátku programu je třeba žáky seznámit s technikou a poučit je o bezpečnosti práce. Doporučuji u všech dětí zástěrky, barva po jejich tvoření bude všude. Pro lepší užití si neobvyklé tvorby bych příště volila větší formát papíru a možnost tvořit venku. Tvoření na školní zahradě či před školou bych volila hlavně z důvodů větších možností stříkání a nanášení barvy provázkem, které žáky velmi bavilo, ale byli omezeni prostorem ve školní třídě. Po realizaci programu bych kromě prostředí tvorby a většího formátu nic neměnila. Časová dotace dvou vyučovacích hodin byla pro žáky dostačující.

Metodický list integrace výtvarné výchovy do českého jazyka		
název:	Kam se schovala abeceda	
třída:	první	
fáze hodiny:	aplikační	
časová dotace:	90 min. (2 vyučovací hodiny)	
výtvarná technika:	otisk provázku, práce s temperou	
výtvarná výchova	cíl:	hra s otisky provázku, míchání odstínů barev
	učivo:	otisk provázku, práce s barvou, míchání odstínů barev
	očekávané výstupy:	Žák rozlišuje, pojmenuje barvy, seznamuje se s abstraktní tvorbou, organizuje vlastní výtvarné činnosti, uplatňuje vlastní fantazii a výtvarné prostředky.
prvouka	cíl:	zopakování a procvičení si psací a tiskací podoby písmen
	učivo:	tiskací a psací písmo
	očekávané výstupy:	Žák rozpozná tiskací a psací podobu písmen, umí je k sobě správně přiřadit. Umí napsat psací a tiskací podobu písmen.
klíčové kompetence:		komunikativní (žák vyjadřuje své myšlenky, zapojuje se do diskuze), pracovní (využívá pracovní materiál bezpečně a účinně)
pomůcky a materiál:		tabulky s abecedou, lístečky s psacími a tiskacími písmeny, papír, provázek, tempery, kelímky, štětce, voda, fix.
postup ve vyučovací hodině:		Seznámení s umělcem a jeho tvorbou (5 min.) Seznámení s výtvarnou technikou (5 min.) Tvorba obrazu pomocí otisků provázku, míchání barev, experimentování se zanecháváním stop provázku (30 min.) Opakování a procvičování psací a tiskací podoby písmen (15 min.) Vyhledávání písmen ve výtvarném díle (25 min.) Hodnocení a reflexe, krátké dotazníky pro žáky (10 min.) Nejprve se žáci seznámí s umělcem a jeho tvorbou. Následuje vysvětlení a ukázka výtvarné techniky, povídání o míchání barev. Dále tvoří každý žák samostatně. Zkouší různé druhy zanechávání stop provázku a míchání barev. Po vytvoření barevných děl následuje zopakování a procvičení tiskací

	a psací podoby písmen. Poté žáci vyhledávají podobné tvary písmen ve svých výtvarných dílech a dotváří ho fixem. Zhodnotíme svá díla, jestli se nám také povedlo jako umělci, jaká písmena jsme našli. Hotové práce vystavujeme ve třídě. Nakonec žáci vyplní krátké dotazníky.
výtvarná činnost:	vytváříme obraz pomocí otisku provázku, zkoušíme různé druhy zanechávání stop provázku, mícháme odstíny barev

Metodický list integrace výtvarné výchovy do českého jazyka skrze dílo umělce Jacksona Pollocka	
název díla:	Podzimní rytmus
vznik díla:	r. 1950
technika:	dripping
Obrázek 33: Výtvarné dílo Jacksona Pollocka (dostupné z: https://www.jackson-pollock.org/autumn-rhythm.jsp)	
popis:	Naředěná barva aplikována (nalita, nastříkána) na plátno velkých rozměrů pomocí tyčinek, lžice, nože či jiných nástrojů.
motiv:	• Autor ve svých dílech využívá abstraktní a akční tvorby. • V jeho tvorbě se nejvíce vyskytují obrazy tvořené technikou drippingu. Jeho díla vznikají na plátno položené na podlahu, na které nanáší naředěné barvy pomocí stříkání a lití. Barvu nanáší kapáním přímo z plechovky či stříkání pomocí špachtlí, nožů, stěrek či tyčinek.
zdroj:	<i>Jackson Pollock: Biografie, obrazy a citace</i> [online]. [cit. 2020-02-20]. Dostupné z: https://www.jackson-pollock.org/

6 Závěr programů a jejich vyhodnocení

6.1 Závěrečná reflexe

Všechny výše uvedené programy byly realizovány na malotřídní škole v obci Jivina. Celkem bylo vytvořeno a realizováno 6 programů integrace výtvarné činnosti a umění do jiných předmětů primárního vzdělávání. Ve své diplomové práci jsem vytvořila dva programy k propojení výtvarné činnosti a prvouky, dva k matematice a dva k integraci výtvarné činnosti a českého jazyka. Celkem se programu účastnilo 29 žáků prvního stupně základní školy. Programy integrace výtvarné činnosti byly realizovány v prvním, druhém a třetím ročníku, ale jejich možnosti využití jsou možné i ve vyšších ročnících v rámci opakování a procvičování učiva. Po realizaci a ukončení všech programů integrace jsem došla k několika závěrům. Tyto závěry se vztahují k plánování a přípravě programu a k jeho následné realizaci. V následujících bodech jsem se snažila shrnout několik důležitých závěrů a rad.

1. Rozvržení časové dotace

Při plánování takovýchto programů je velmi důležitá časová dotace a správné rozvržení si času. Je třeba si uvědomit, zda daný program lze stihnout během jedné vyučovací hodiny, dvou či je potřeba většího prostoru z hlediska času. Na prvním stupni je výhodou, že většina učitelů má své žáky na více předmětů a tráví s nimi celé dopolední vyučování a je tedy možné si vyučovací hodiny přizpůsobit a vhodně reagovat při samotné realizaci programu. To není ale vždy možné, proto je třeba si vhodně rozvrhnout čas a vždy raději počítat s menší časovou rezervou (pro společný úklid, hodnocení apod.). Mé programy byly realizovány většinou během jedné či dvou vyučovacích hodin. U každého programu jsem se v závěrečné sebereflexi snažila uvést, zda tato časová dotace byla dostačující či ne. Dále jsem uváděla, na co je třeba si dát při realizaci větší pozor.

2. Příprava pomůcek

Důležitá je příprava na realizaci programu z hlediska materiálního a didaktického. U každého programu vždy uvádím potřebné pomůcky a materiál k tvorbě. Pomůcky jsou volbou na každém z nás, každý využívá ve své praxi různé pomůcky a má jiné zkušenosti. Je třeba si rozmyslet, které pomůcky budou vhodné k realizaci programu tak, aby souvisely s daným tématem. Ve svých programech jsem většinou volila formu různých obrázkových karet, tabulek, knih, pracovních listů či textů. Z materiálního hlediska jsem se snažila využívat běžně dostupné materiály, které jsou dosažitelné v každé základní škole. Jedná se např. o vodové barvy, tempery, flomastery, barevné papíry či různé přírodniny. Snažila jsem se o tvoření z takových materiálů, které jsou lehce dostupné pro každého učitele.

3. Seznámení s výtvarnou technikou

Po zajištění a připravení si všech pomůcek a materiálů k realizaci programu je velmi důležité seznámit se s danou výtvarnou technikou, která je součástí programu. Ve svých programech jsem uváděla výtvarné techniky, které jsou známé a obvyklé. Nesnažila jsem se o vytváření nových výtvarných technik, to nebylo záměrem mé diplomové práce. V každém programu krátce seznamuji s danou výtvarnou technikou a popisuji její vlastnosti a možnosti využití. Při volbě výtvarných technik jsem se snažila o to, aby byl program pro žáky zajímavý a zábavný, jak z hlediska výtvarné techniky, tak volby tématu a probíraného učiva.

4. Seznámení s umělcem

Před zahájením realizace programu je třeba se také seznámit s umělcem a jeho dílem, pokud chcete vybraný předmět propojit nejen s výtvarnou činností, ale i s uměním. Pro tuto možnost u každého programu uvádím seznámení s umělcem, krátký popis jeho tvorby a ukázkou jeho díla. Součástí programu je vždy i metodický list, který je věnován umělci a jeho umělecké tvorbě.

5. Různé aktivity

V programech se mi osvědčilo zařazovat pro žáky pestré druhy aktivit. Mou snahou bylo střídání různých druhů aktivit. Snažila jsem se zařazovat společnou práci, práci ve skupinách i samostatnou práci. V každém programu je zakomponované učivo, se kterým se žáci buď seznamují, nebo si ho prostřednictvím tvorby opakují a procvičují. Každý program se skládá z částí, kde se procvičuje dané učivo, seznamuje se s umělcem a ukázkou jeho děl, dále následuje výtvarná tvorba a společné hodnocení.

6. Bezpečnost

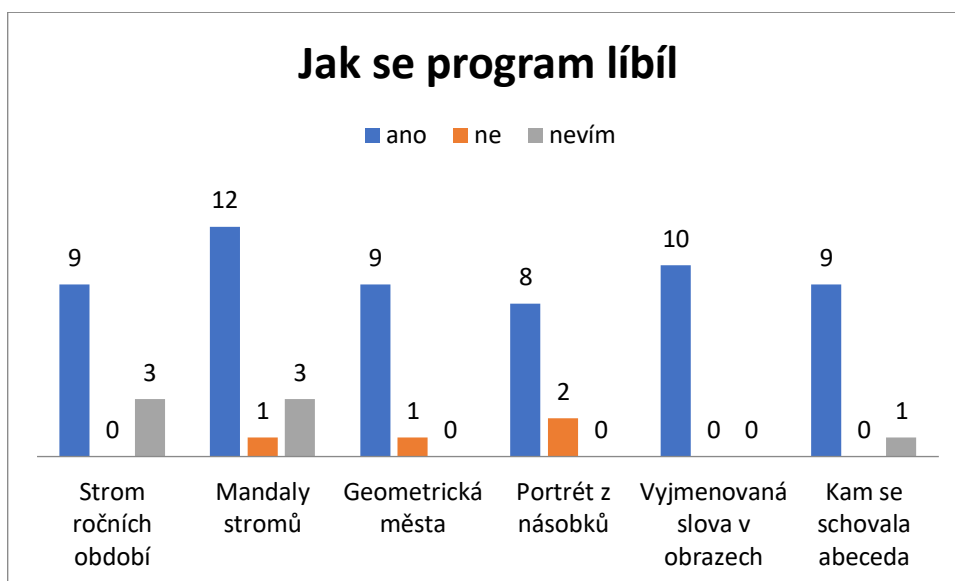
U každého programu je důležité dbát na bezpečnost, proto je vhodné před každým programem žáky poučit o bezpečnosti práce.

6.2 Vyhodnocení

Hlavním sledovaným cílem v programech integrace bylo propojení výtvarné činnosti a umění s vybranými předměty primárního vzdělávání. Z mého pohledu se propojení výtvarné činnosti s uměním a učivem jiného předmětu vydařilo ve všech realizovaných programech. Domnívám se, že zařazování podobných programů je pro žáky velkým přínosem. Programy na děti působí pozitivně a hravým způsobem. Při realizaci programů integrace výtvarné činnosti a umění jsem se soustředila zejména na účelnost programu, na aktivitu a zájem žáků. U každého realizovaného programu uvádím hodnocení žáky, následné vyhodnocení a mou sebereflexi. Nyní bych zde chtěla uvést vyhodnocení otázek všech programů jako jeden celek.

1. Jak se ti program líbil?

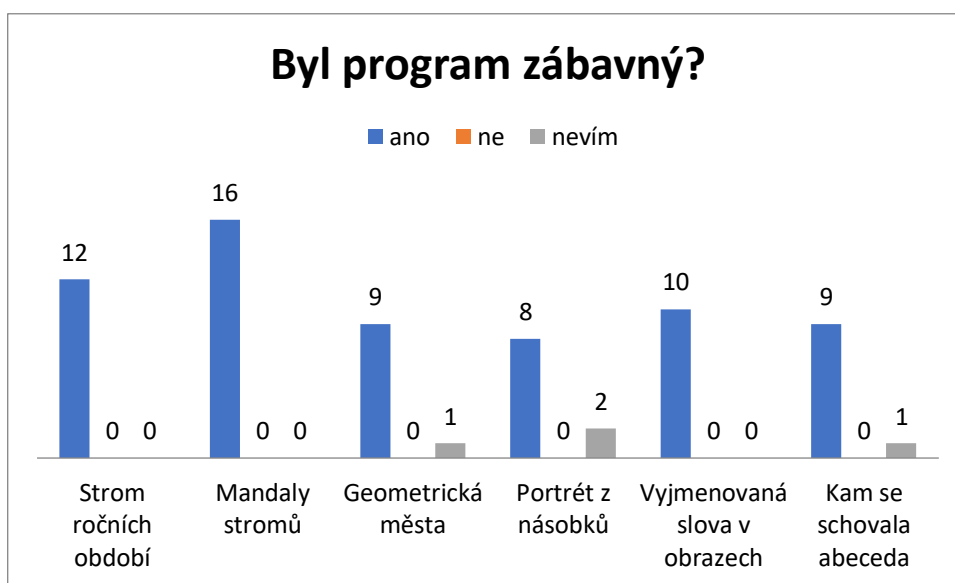
V závěrečných dotaznících jsem se vždy po ukončení programu žáků dotazovala, jak se jim program líbil. U všech realizovaných programů byla zaznamenána velká oblíbenost. U každého programu většina žáků volila, že se jim program líbil. 90 až 80 % žáků vždy odpovídalo kladně. U některých programů se objevila i odpověď, že se program nelíbil, ale většinou se jednalo o jednoho nebo dva žáky. Někteří žáci volili možnost, že neví, výsledky jsou však podobné jako u neoblíbenosti. Nejvíce se žákům líbily programy v českém jazyce.

Graf 1: Jak se program líbil

2. Byl program zábavný?

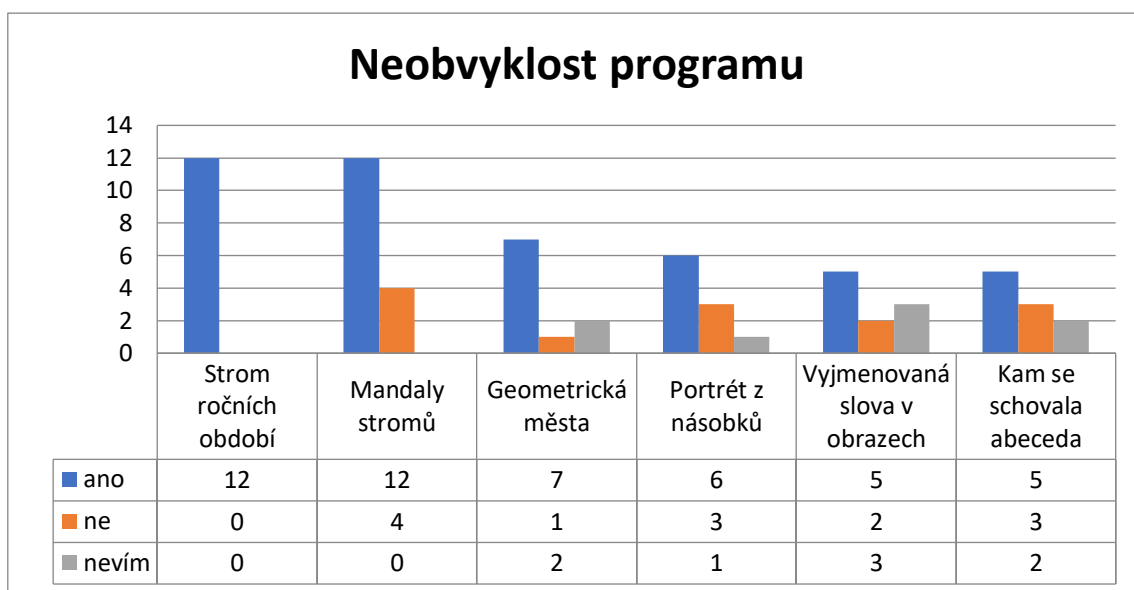
U otázky, zda byl pro žáky program zábavný, byly výsledky mnohem pozitivnější, než u oblíbenosti. U poloviny programů se jevil program zábavný pro všechny zúčastněné žáky. U druhé poloviny realizovaných programů se pro většinu žáků jevil program také jako zábavný, ale někteří volili možnost, že neví. U možnosti nevím se jednalo o jednoho až dva žáky. Pro žáky se tedy všechny programy jevily velmi zábavně a to bylo také účelem jejich tvorby a následné realizace. Nejvíce zábavné pro žáky byly programy integrace výtvarné činnosti s prvoukou, poté českým jazykem a méně zábavné byly programy v matematice.

Graf 2: Byl program zábavný?

3. Byl program neobvyklý?

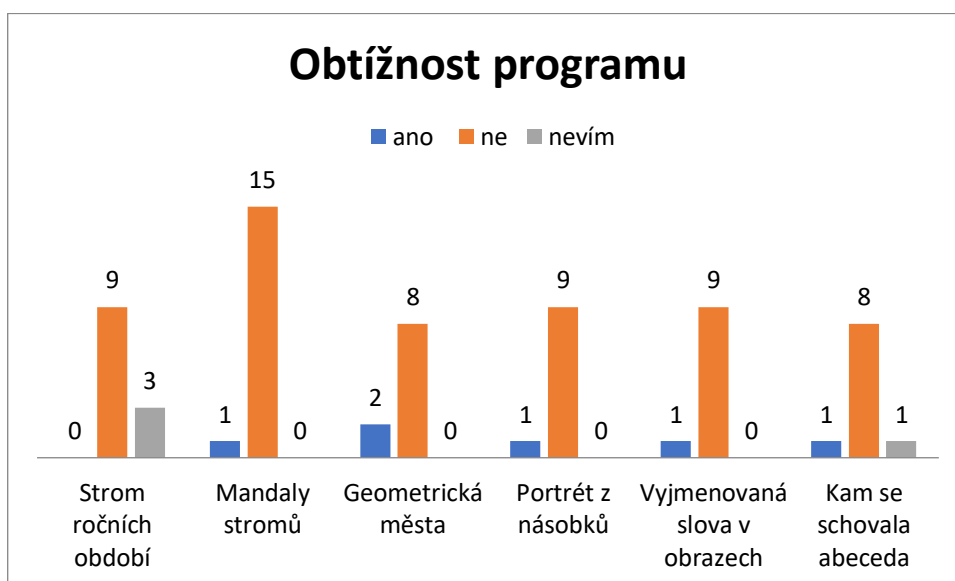
Mou další otázkou v dotazníku bylo, zda byl pro žáky program neobvyklý. U neobvyklosti programů se odpovědi žáků již liší. Někteří žáci měli obtíže s rozhodováním o obvyklosti či neobvyklosti programu. U každého programu se objevovali dva až tři žáci, kteří volili možnost nevím. I tak se pro více dětí jevil program spíše neobvykle. Možnost neobvyklosti programu volila více jak polovina žáků. Ostatní volili možnost, že byl program obvyklý nebo, že neví. Z dotazníkového šetření je patrné, že nejvíce neobvykle na děti působily programy v prvouce, poté v matematice a spíše obvyklé jim přišly programy v českém jazyce.

Graf 3: Neobvyklost programu

4. Byl program obtížný?

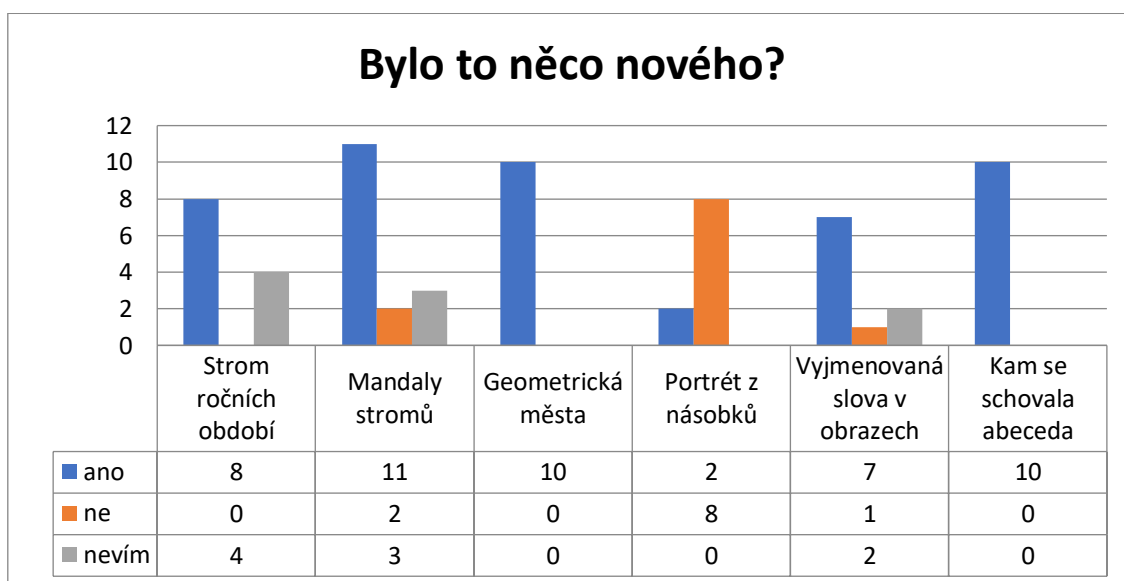
Další otázkou jsem zjišťovala obtížnost programu pro žáky prvního stupně základní školy. Z dotazníků jsem zjistila, že se programy nejevily pro žáky nijak zvlášť složité, nedělaly jim větší obtíže. Většina žáků u všech realizovaných programů odpovídala, že program nebyl obtížný. U každého programu se objevil jeden až dva žáci, kterým se program zdál složitější nebo neuměli jeho obtížnost či neobtížnost posoudit. Nejméně obtížné žákům přišly programy v prvouce a v českém jazyce, matematika už se pro některé žáky jevila obtížněji.

Graf 4: Obtížnost programu

5. Bylo to něco nového?

Dále jsem prostřednictvím dotazníků chtěla zjistit, jestli byly programy pro žáky něčím novým v jejich běžné výuce. U této otázky byly výsledky podobné jako u neobvyklosti programu. Více jak polovina žáků odpovídala ano, že byl pro ně program něco nového. Ostatní odpovídali spíše, že to nebylo něco nového nebo, že nevědí. Nejvíce žáci volili možnost ano v programech integrace výtvarné činnosti a prvouky, dále v českém jazyce a nejméně u integrace matematiky.

Graf 5: Bylo to něco nového?

6. Co se ti líbilo?

Žáci v závěru každého dotazníku měli uvést, co konkrétně se jim na programu líbilo. U všech programů se nejvíce v oblíbenosti objevovali možnosti jako malování, vyrábění, kreslení, tvoření a věci spojené s výtvarnou činností. Podobné hodnocení u všech programů převažovalo. Žáci také zmiňovali v líbivosti dílo umělce či umělkyně, hry, zábava, čtení povídek, hledání písmen apod. Žákům se tedy více líbila spíše výtvarná část a na ni více upozorňovali. Někteří si však vůbec neuvědomili, že díky výtvarné činnosti zároveň procvičovali vybrané učivo, jen trochu jinou formou než je obvyklá.

7. Co se ti nelíbilo?

Prostřednictvím dotazníků bylo třeba také zjistit, co se žákům nelíbilo, jaké možné nedostatky mohou programy nést a na co si dát v další realizaci větší pozor. Žáci volili různé odpovědi, některým se nelíbilo učení a uváděli např. psaní, pracovní list, čtení, násobilka apod. Někteří také byli nespokojeni s neukázněností a rušením některých žáků, což se v dotaznících také objevovalo. U některých programů se objevila i odpověď, že práce trvala dlouho. Většina odpovědí od žáků byla nic. Mnoho žáků volilo tuto odpověď velmi často. Je však na uvážení, zda opravdu nebylo nic, co by se jim nelíbilo, nebo pouze nechťeli odpovídat a zamýšlet se nad tímto tématem. I tak jsem touto otázkou zjistila možné nedostatky nebo věci, na které si při dalších realizacích je třeba dát větší pozor.

V závěru bych chtěla uvést, že jsem s realizací a následným hodnocením žáků velmi spokojena. Ve většině otázek jsem získala kladnou zpětnou vazbu a i to bylo účelem realizace programů. Velké části žáků se programy líbily, byly pro ně zábavné a zajímavé. Realizované programy se pro ně jevily neobvykle, nově a nejevily jim žádné větší obtíže při jejich realizaci. Hlavním sledovaným prvkem byla právě účelnost, zájem a aktivita žáků při realizaci programů a ta se mi potvrdila nejen samotnou realizací všech programů, ale i následným hodnocením žáků. Vidím v těchto programech velký přínos. Z mého pohledu jsou vhodným prostředkem k aktivizaci a zpestření běžných hodin. Podobné programy doporučuji během výuky zařazovat opakovaně a pravidelně, dle osvědčení v daném kolektivu žáků.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala integrací výtvarné činnosti a umění do jiných předmětů primárního vzdělávání. Konkrétně jsem se snažila o propojení výtvarné činnosti a umění s předmětem prvouka, matematika a český jazyk na prvním stupni základní školy. Na základně prostudované literatury jsme si uvědomila, jak velkým přínosem mohou tyto programy pro žáky být.

V teoretické části mé diplomové práce jsem popisovala pojem integrace ve směru pedagogickém. Věnovala jsem se zejména jeho vymezení a seznámení s procesem integrace, možnostem a formám integrované výuky. Dále jsem se zabývala druhy integrace, vývojem integrace, její realizací ve výuce a mezipředmětovými vztahy. V kapitolách integrace jsem se snažila poukázat, jak na přínosy, tak i na možné problémy integrace. Pozornost jsem věnovala zejména integraci výtvarné výchovy a výtvarné výchově obecně, jejím přínosům a důležitosti pro žáky prvního stupně základní školy. Další kapitoly byly věnované motivaci žáků, popisu vývojových zvláštností žáka a vývoji dětského výtvarného projevu. V závěru teoretické části mé diplomové práce jsem se věnovala předmětům, které jsem následně zahrnovala do integrace s výtvarnou činností a uměním. U těchto předmětů jsem se snažila navrhnout možnosti a nápady pro realizaci integrace výtvarné výchovy.

Praktickou část mé diplomové práce tvoří metodické listy integrace výtvarné výchovy s vybranými předměty primárního vzdělávání. Ve své práci jsem vytvořila celkem šest metodických listů k propojení výtvarné činnosti a umění s jinými předměty primárního vzdělávání. Cílem mé diplomové práce bylo právě propojení vybraného učiva s výtvarnou činností a uměním a domnívám se, že toho jsem ve své práci dosáhla. Výtvarnou činnost jsem propojovala s předmětem prvouka, matematika a český jazyk. Všechny metodické listy jsem následně realizovala s dětmi. Všechny realizované programy jsem se snažila, co nejlépe popsat, doplnit fotografiemi, hodnocením žáků i mým. Při realizaci programů jsem si všímala zejména přínosů pro žáky, jejich zájmu a aktivity. Přínos pro žáky, jejich zájem i aktivní zapojování všech dětí se mi potvrdilo nejen během realizace, ale i v závěrečném vyhodnocení všech realizovaných programů, které bylo velmi kladné. Programy jsem se snažila poukázat jak na možné zpestření běžné výuky, tak na přínos a důležitost výtvarné činnosti pro žáky.

Doufám, že tato diplomová práce přinese nejen mým kolegům, ale i dalším osobám celistvý a prohloubený náhled do této oblasti a uvedené metodické listy budou podnětem či motivací mým kolegům k realizaci podobných programů.

Seznam použitých zdrojů

Knihy

- BAUER, A., 1996. *Lexikon výtvarného umění*. Olomouc: Fin. ISBN 80-718-2023-7.
- GEIST, B., 2000. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vodnář. ISBN 80-862-2607-7.
- HAZUKOVÁ, H., 1994. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově I*. Praha: Pedagogická fakulta UK.
- JIRÁSEK, I., 2004. *Vymezení pojmu zážitková pedagogika*. In: Gymnasion.
- KOVALIK, S., D OLSEN, K., 1995. *Integrovaná tematická výuka: model*. 2. opr. vyd. Kroměříž: Spirála. Vzdělávání pro 21. století. ISBN 80-901873-1-5.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- MAŇÁK, J., ŠVEC, V., 2003. *Výukové metody*. Brno: Paido. ISBN 80-731-5039-5.
- PECHOVÁ, Z., 2015. *Přístup učitelů k integraci složek výtvarné výchovy do neuměleckých předmětů na 1. stupni ZŠ*. In: Výtvarná výchova. ISBN 1210-369.
- PECHOVÁ, Z., VALEŠOVÁ, H., 2016. *Integrace prvků výtvarné výchovy ve vybraných učebnicích prvního stupně základní školy*.
- PIAGET, J., INHELDER, B., 2010. *Psychologie dítěte*. Vyd. 5. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-798-5.
- POUPA, V., VOSEČEK, J., 1988. *Výtvarná výchova: v 1. a 2. ročníku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 14-079-88.
- PODROUŽEK, L., 2002. *Integrovaná výuka na základní škole v teorii a praxi*. Plzeň: Fraus. Zkušenosti, nápady, inspirace. ISBN 80-7238-157-1.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2009. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. 2016. (se změnami provedenými k 1. 9. 2016) Praha: VÚP.

RAKOUŠOVÁ, A., ŠIKULOVÁ, R., 2007. *Vyučování jako dialog: [integrované slovní úlohy napříč předměty]*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2529-1.

ROESELLOVÁ, V., 2001. *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-7290-058-7.

ROESELLOVÁ, V., 1996. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah. ISBN 80-902-2671-X.

SCHWAKE, S., 2014. *Výtvarné dílny pro děti: 52 tvůrčích dobrodružství s kresbou, malbou, potiskem, papírem a smíšenými technikami*. Praha: Slovart. ISBN 978-80-7391-883-5.

SLAVÍK, J., 2001. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefaktiky*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-729-0066-8.

SPOUSTA, V., 1997. *Integrace základních druhů umění ve výchově*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1640-X.

STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, H., 2004. *Symbol v dětském výtvarném projevu*. 2. vyd. V Brně: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3360-6.

TOMKOVÁ, A., KAŠOVÁ, J., DVOŘÁKOVÁ, M., 2009. *Učíme v projektech*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-527-1.

TROJAN, R., MRÁZ, B., 1996. *Malý slovník výtvarného umění*. Praha: Fortuna. ISBN 80-716-8329-9.

WEINS, A., 2008. *Schule und Motivation: Ein Essay*. Norderstedt: Books on Demand. ISBN 978-3-8370-4907-7.

ZACHOVÁ, L., KAŠOVÁ, J., DVOŘÁKOVÁ, M., 2000. *Integrační procesy ve výtvarné výchově: (se zaměřením na práci v 1.-5. roč. ZŠ)*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-704-1136-8.

Elektronické informační zdroje

Anna Armona: Dark In dark we trust [online]. 2015 [cit. 2016-08-08]. Dostupné z: <http://darkorg.altervista.org/annaarmona/>

Anna Armona: Trendhunter [online]. 2020 [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: <http://www.trendhunter.com/trends/anna-armona>

DeMilked [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: <https://www.demilked.com/natural-art-mandalas-james-brunt/>

Eaglestalent: Phil Hansen [online]. 2018 [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: <https://eaglestalentmanagement.com/keynote-speakers/phil-hansen/beyond-the-keynote/>

Jackson Pollock: Biografie, obrazy a citace [online]. [cit. 2020-02-20]. Dostupné z: <https://www.jackson-pollock.org/>

James Brunt: Artist [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: <http://www.jamesbruntartist.co.uk/#contactJames>

Jihlava: Geometria rare anima est - Štěpán Málek [online]. [cit. 2019-11-01]. Dostupné z: <https://www.jihlava.cz/geometria-rare-anima-est-stepan-malek/ms-117394/p1=117394>

Obrazy - galerie: Galerie obrazů, kreseb a grafiky v Praze [online]. [cit. 2019-11-01]. Dostupné z: <http://www.obrazy-galerie.cz/obrazy-kresby-malek-stepan-geometricke-tvary-3.-1085.html>

Phil Hansen [online]. [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: <https://www.philinthecircle.com/>